


SAPERE AUDE

INCITAMENTUM & ADIUMENTUM SECUNDUM,
DAT IS
EEN TWEEDE OPWECKING EN AANLEIDING,
SO
TOT HET LANG VEREISCHTE BEETER VERSORGEN
EN MEERDER VERSTERCKEN
VAN DE OUDE MAGTELOOSE

MUYDER-ZEE-DYK,

ALS
OM TE ONDERSOECKEN EN TE OORDEELEN,
OF
HET REETS GEOPENBAARDE MET DESE NOG VOLGENDE

MIDDELEN

ALDERBEQUAAMST EN ONKOSTELYKST
HIER TOE SOUDEN SYN,
DAN OF
NUTTER TE AGTEN EN
DAAR VOOR TE KIESEN IS, EEN HOOG OPGE-
GEVEN EN LANG VERBORGEN

ANDER CONCEPT,

NU ONTDEKT EN WEDERLEGT
DOOR
N. L. J. C.



Tot Amsterdam, by d'Erfg. van PAULUS MATTHYSZ.
MDCCV.

VIRTUS EST DOMARE OCEANUM, QUEM CUNCTI PAVENT.

OPDRAGT

AAN DEN HOOG EEDELEN GESTRENGEN HEER
DEN HEER EN M^r.

ANTONI HEYNSIUS,

RAADTPENSIONARIS
En
GROOTZEGELBEWAARDER
Van
HOLLANDT,
STEEDEHOUDER VAN DERSELVER
DOMEYNEN en LEENEN,
VOORMAALS
GEVOLMAGTIGDE VAN HAAR
HOOG MOGENDE DE HEEREN STAATEN
GENERAAL DER VEREENIGDE
NEEDERLANDEN,
OP DE VREEDEHANDELING TOT RYSWYK,
&c. &c. &c.

Hoog

Hoog Eedele Geſtrenge Heer,

DE Veyligheyt, die myn, nu al by de dry Jaaren ten Doel geſtaane Dyk-werk, onder U Hoog Eed. Geſt. gepræmunieerde Protectie, en de eygen ſelfs defenſie, ſonder eenige tegenſpraak, genooten heeft: Doet my de dus wel bevonden Beſcherminge, onder Uwe Vleugelen, weder ſeer onderdaniglyk ſuppliceeren, voor een Tweede Vervolg daar van; na ik my inbeelde, niet minder ſoodanige beſchuttinge ook weerdig: te meer om dattet al mede, tot myne verdere koſten, alleen voor het Gemeene-Beſte; En dit myn verſoek aan DIE geſchiedt, dewelke het Leven en alle ſyne Kragten geduyrig daar toe ook in ſpant en afſlooſt; waar voor dan wel billyk Godt eiverig bid

U Hoog Eedele Geſtrenge

Alderoidmoedigſten en Verplichtſten
Dienaar

26 Meert 1705.
Amſterdam.

NICOLAAS LISTINGH J.

INCITAMENTUM & ADIUMENTUM SECUNDUM.

Doen ik my eenige Jaren geleeden, mede begaf onder de STANDART van de Opgeklepte Zee-dyckers, om als Voluntair in Campanje te gaan en ook te dienen tegen onſe algemeene en Onwederſtandelycke Vyand DE WILDE WOESTE ZEE, heb ik in agt genomen en klaarelyk bevonden:

Dat gelyk de Landt-Fortreſſen, tegen dieſe wil aangrypen, nu met allerlye Afweeringen van Bolwercken, Ravelynen, halve Manen, Hoorn-Wercken &c.

Syn geſterkt, om in het Belegeren en anders, alle 't geweldt van Aprocheeren, Bombardeeren, Mineeren, Stormen, &c. door te ſtaan, ende de Vyanden hier van afgeweerd en daar uytgehouden te werden.

So ook, alle onſe Defenſie tegen de Water-Vyand, beſtaande is in de Dycken en Dammen, van outs, voor ſo veel doen nodich, was, en na de kenniſſe diemen te dier tydt hadde, daar tegen gemaakt en men hem vermeende daar mede te konnen afweeren:

Maar dat de Land-Vyanden geduyrig magtiger werdende, die Beſchermingen daar tegen ook al van tyd tot tyd zyn vergroot, en andere practyken geinventeert, en in 't werk geſtelt: midsgaders beter manieren van Fortificatien bedacht en gebruykt, dan te vooren ende ſulks ook van dit effect is geweeſt: dat dit alle 't ſelve vermeerderen van 't Volk, Vergrooten van de Artelerye en verdre Krygs-magten, weder heeft konnen bilanceeren ofte opweegen.

Doch ſchoon het hooger werden en aangroeyen van de Zee, in grooter magt, ook ongelyk meerder opryſen, neerſlaan en verwoeſten door deſſelfs Baaren, en die in alles ſo geweldig is geworden dat geene Verſterckingen van oudts, nog tſedert tot hier toe daar tegen ooyt bedacht, of in 't werk geſtelt hebben konnen werden, om ſijn woeden te wederſtaan, af te keeren, te ſtuyten.

Ende wyders ook gene onder alle de Dycken ſoo wynig ſuffiſant was als de krancke en ouderwetſe Muyder Zee-Dyk, nu eer bequaam tegen de loop en ſtroom van groote Rivieren te ſtellen, als de volle

Oceaan, diese nu al te lange uytgestaan heeft, noch langer te moeten afwachten en lyden de geduyrige sware deurbraacken, waar mede die vernielende Zee-Vyand alles overstroomt, ombrengt en bederft.

Nu even so veel zynde, om die overmagt van 't Water en desselfs aangegroeit geweld te wederstaan, voor de oude Muyder Zee-Dyk: als of de ouderwetse gevestigde Steden Haarlem, Leyden, Alkmaar, gelyk eertyts van de Spaansche Monarchie, tegenwoordig Belegeringen souden derven afwachten, veel min konnen uytstaan van de groote Landt verdervende en alles innemende France Koning; hoewel naar advenant in kragt en vermogen noch soo veel niet meerder geworden en is, dan de onbepaalde wilde Zee,

Waar uyt ik al verder besloot, dattet niet alleen de grootste dwaasheyd] en de meeste onbedagtsaamheyt van de werelt soude zyn, het gansche Landt daar voor soo op te setten en aan te wagen: als de gemelte Steden, nu voor Frontierplaatsen te houden en so te willen blyven gebruycken om de magtigste Vyand af te weeren; sonder andere Fortificatien en meerder versterckingen daar aan of voor te maacken.

Maar dattet dien behalven ook nodich was, dat op een andere en beter wyse de Versterckinge daar aan moeste geschieden, alsoo ook die oude maniere te verwerpen was: om dat men reets al voor veele Jaren die tegengesprooken en qualyk bevonden hadde, en opentlyk voor onbequaam afgekeurt was.

En hoewel ick noch een Jongh en niet veel bedreven Zee-Soldaat was, konde ik evenwel dit soo niet blyven aansien, of daar in gerust wesen; maar practiseerde nagt en dag hoe men een vaste Zee-Dyk daar ter plaatse soude konnen maken ende houden; daar 't aan Terrain, Grond en Stof ontbrack, en een figuere of forme daar toe noch eerst moeste uytgevonden werden: en welk laaste my noch de meeste swaricheyt en bekommernisse om yets goets uyttevinden gaf:

Tot dat ick overwoog en bevond, voor eerst, dat de Steene Toorens met rechte muyren, voor Gordynen daar tusschen gebouwt, verworpen waren, ende aldaar in de plaats Vestingen met Punten of Bolwerken Ravelynen &c. van Aarde wierden gemaakt, aan en dicht om de Steden.

Ende ten anderen, dat men ook de Steene muyren en Toorens wel liet

liet ſtaan ende die ſwacke Steden met Aarde Buyten-werken, ſo verre daar van af als dienſtig was, veſtigde en ſterkte, op dat de vyandt van die oude Fortificatien verre afgehouden en bevorens gematteert mochte worden, eer noch aan de Onweerbare oude Veſtingen komen konde.

Uyt welke beyde ick vaſt en buyten alle twijffel ſtelde: dat men ook met de Zee-Beſchermingen voor die overmagtige Vyand handelen moeſte; en dat hier, na ſulke voorbeelden, mede de Muyder-Dyk, immers ſoo oudt als die Steene Veſtingen, tegen veel ſwacker vyandt gemaakt, nu ſoo veel ſtercker geworden, mede moeſte werden verſterkt.

Daar op ik my by Heeren Overſten van die Zee Militie eerſt vervoegde, en myn gedagten over de ſlechtheyts insuffiſantheyt van die Dyk uyttede, verſcheyde met my daar in eens waren, ende bekenden opentlyk, niet alleen dat die Dyk t'eenemaal ondeugende was, maar ook dat de conſtructie ganſch niet goed en was, met die Houte Anckers op den Dyk, maar twee of ten hoogſten dry voet alleen met de Enden onder de boven Aarde bedolven leggende: daar nochtans hier aan het ganſche Paalwerk voor de Dyk en noch van de Aarde los en afſtaande, vaſt was.

Ja ſommige Vacken van honderden voeten lang, recht deur, ende veele ook inwaarts, blootelyk en alleen maar aan die Ankers gehecht waren, daar de verbolgen Zee met alle ſijne Baren, d'een voor en d'ander na, malkanderen volgende, plotſelyk op aan vielen:

Sulks dat alle dit Voorwerk in 't water heen en weder geſchudt en de Ankers op de Dyk, met de Enden onder haar ſchuyne hoolen, nu in en dan weder daar uyt gedreven wierden, ſoo dat men daar op als ſchoppen konde: Wanneer datter maar eenige harde windt woey, ende gelyk ick ook by myne eerſte OPWECKINGE doorgaans klaarder aangeweſen hebbe; dat in plaatſe deſelve Nut aan de Dyk ſouden doen, dieſe eer komen te breeken ende te bederven.

Vervolgens mede klaar en in 't openbaar getoont, dat niet alleen het Oude Paalwerk, maar ook ſelfs het Nieuwe op ſulk een ſlechte maniere nagevolgt, en op de oude wyſe gemaakt, onmogelyk de jegen-

woordige kragt van 't Water door ſtaan, ende het Land voor het in undeeren bevryden konde.

Waar uyt ick oorſaacke nam om te onderſoeken, of ook de maniere van de Landt-Fortificatien aan die van de Zee te brengen, en deſelve daar tegen, hier door, meer als anders te verſtercken waren. Inſonderheyt daar de Dycken, als die van Muyden hier, de volle verbolgen Oceaan, ſonder Voor-Weer, of eerder Breekinge, dryvens op los gaat en tegen aan komt: het welk my ſo toe viel ende ook dus wel gelukte, dat na ik het aan kundige Dyckers en ook Overſten van de Zee Krych hadde geopenbaart, die het approbeerden ende erkenden, dat ick, door die nieu bedachte Forme, de tot nog toe verworpen, en als hier toe ondeugende ſpetie van Pampus-Kley, daar toe konde gebruycken.

Soo dat ick hier door aanwees, ook de maniere van de Landtveſtigingen in de Zee Fortificatien, nuttelyk ende met goede vrucht te konnen brengen: en aldaar, waar de minſte bequaamheyt was, een Dyk te maaken, die ſuffiſant en onwrikbaar konde zyn,

Ende gebruykte ik doen alhier de eerſte voorgeſtelde Wyſe van de Nieuwe goede Wercken, dicht aan en om de oude heen te leggen; ſoodanig dat ook het ſelve uytgevonden verſterken op de tweede of andere maniere, dat is ver van de Veſtingen af, als Buyten-Wercken, konden werden gebracht,

Met verdere Demonſtratien en Uytreeckeningen van de Koſten, en dat, namelyk, die minder ſouden zyn als weder Nieuwe Dycken na die oude ſwacke Mode te maacken; en dat met aanbiedinge van het ſelve noch ten allen tyden nader te ſullen toonen ende aanwyſen.

Ook inſonderheyt waarſchouwende van dat men geen meer de ouderwetſe ſwacke Methode gebruycken, noch ook het Heyen, noch het Plempen in de groote gebroocken en diep geſleufde Wade doen ſoude: Maar het liever op de nieuwe maniere daar buyten om, Bolwerkswyſe, veel vaſter ende met de helft van de Koſten volkomen ſluyten ende goet leveren konde, luyd de Eerſte Opweckinge, p. 58. 59.

Doch, door eeniger Authoriteyt, dit als doen by de verdere Heeren Dyk Overſten, niet en wierde in acht genomen, maar liever de overtuygde

tuygde en de elck-blycken de quade wyse, na de oude tydt gebruykt, nog te willen volgen: en soo over de dry hondert Roeden (een groot gedeelte sijnde van de Beplatingen) niet deugende noch bestendig, om dese groote vermeerderde kracht van de al dwingende Zee-vyandt uyt te staan, weder doen maaken hebben.

Ende soo van gelycken wierd ook met de Plemping, en dat Heyen in die groote diepe, ende met geen Balcken grondt te krygen-Gat, tegen de doleantie en waarschouwinge voort gegaan: Ende die niet in acht genomen, schoon het van beyde, noch selfs in 't maken van het werk, bleeck, ende de ondeugelykheyt van alles klaar aangewesen wierd.

Myn selven mistrouwende en ook de schult moetende leggen op myn onervarentheydt, door de korte tydt die ik in dese Water-Oorlog hadde gemiliteert: alhoewel het my toescheen onmogelyk te konnen sijn, dat ik daar in soude fylen of mis hebben. Waar door ick resolveerde alle deselve myn *Maritime Observatien*, door den druck aan de gansche Werelt te vertoonen: niet so seer om andere daar door te informeeren; maar op dat, waar in faut of misslag hadde, beter te mogen werden onderricht.

Sulks ick op die grondt aan 't schryven en 't uytgeven, als ook de Prent vertooningen van dese Dyk-Kryg en speculatie daar op, als Voluntair gekomen ben, ende al myn poogen, daar door, maar was dat ik meerder Kenders en Liefhebbers hier toe insgelyks beweegen en op maacken mochte.

En gelyk ick die occasie en de verder toedraght van dese Zee Campanje, als ook hoe ick my daar in quam te begeven en vervolgens te quyten, by het eerste schryven, aldus niet en konde openbaren: so ben ick genootsaakt dit alles hier nu so eerst voor af te laten gaan, eer ick tot het vervolg en het daar na gepasseerde (nu het object en voorwerp in desen sijnde) konde komen te treden.

Veel min, om wyders de meerdere Concepten en Inventien, die ik, so om als sequeelen hier by te voegen, als van nieuws bedagt, nog hadde verder te openbaren, aangaande myne nieuwe maniere van Zee-Vestingen: alle te samen daar op uytkomende, en dit de geheele Grondslag van 't gansche werk, en te voren, en in dit tegenwoordige, alleen maar sijnde: dat de krachte van de swaare Golven eerder

verre af mogen gebroocken en van de Dycken gehouden werden, voor datſe daar aan komen konnen.

Waarom ook niet alleen dit Balk-Werk, Punts-wyſe te Heyen en dat met Kley aan te vullen, als ook verder, ſo veel nodig ſoude ſijn, op een behoorlycke hoogte daar binnen op te hoopen, dat die droogende, metter tydt als een Harduyn Steene Dyk ſoude komen te worden; Gelyk deſe Kley op malkanderen getazt, ſelfs onder water de Blaauwe Steen gelyk word, even als in de eerſte Opweckinge reets is getoont:

Maar ook, dat dit ſodanig en op die wyſe Geheyt-Dyk-werk, voor geen kracht van de Zee beſwycken, of die daar ergens door breecken ſoude konnen: Om dat de Oude Dyk dan ook buytenwaarts daar in vervat, en tſeffens mede ten vollen beſtandt ſijn ſoude: Ja, met al ſijn werk nog geheel bequaam blyven, om het water uyt het Land te houden; hoedanig alles breeder by de eerſte Opweckinge, mede aangeweſen is.

En by welk Concept, ſo wegens ſterkte, deugt en kleynder Coſten, ik ook noch volkomen blyve perſiſteeren, en (*ſalva reverentia*) derve ſeecker en vaſt ſtellen dat niet ſterker, durabelder noch vaſter aan d'eene ſyde, en met onkoſtelycker aan d'ander ſyde en ſal konnen werden uytgevonden: hoewel ſulks geſchiedende, my voor 't gemeene beſte, ten hoogſten lief en aangenaam ſoude zyn.

Dog te minder by my, over het beter uytvinden eenige gedagten ſijnde, nu ik ſo geluckig ben, dat my te voren gekomen is, ende ik ook voor eene dag examineeren hadde mogen, de ſo lang verborgen gehouden Uytvindinge, als van hooger-hand, en door, ofte van wegen ſeeker Roemrugtich Heer Generaal Overſte (ſo 't waar is, als bericht wierd) bedagt, en van een Bezold Zee-Soldaat voor den dag gebracht: waar na ick jaaren en dagen gewenſcht, en op alle manieren getracht hadde, om dat maar eens te mogen ſien:

Maar ik nu ſulk een reſpect en crediet, als 't de naam wel hadde, daar aan niet hebbe konnen geven, en dierhalven my genootſaakt gevonden, om uyt myne kenniſſe in de Zee Militie, als een Opmerkend en Vlytig Voluntair gekregen, de werelt neutralyk en ongeintereſſeert, van dat groot gevoelen te disabuſeeren.

Dan

Dan alſo ik alvoren dit te doen, noch genootſaakt werde eenige ſaken wegen myn uytgegeven werk, die tot heden niet geſegt ofte getoont zyn, en echter tot merckelyke deugt en gebruyk van dien ſtrekken, mede te openbaren en bloot te leggen.

So dient voor eerſt tot naricht, dat het Balkwerk een voet van malkander alleen enckel en met ſijn Punten in Zee, doorgaans voor de Muyder Dyk ſoude konnen werden Geheyt, ongedwarsbalkt van vooren, noch ook van binnen geplankt: ende waar door en waar op dan de kracht van de Golven ſouden breecken, en in diervoegen de Oude ſwacke Dyk, ondertuſſchen ſijn en blyven verſorgt en bewaart.

Om dan vervolgens ende met gemak, na mate van het peryckel, wyders alles gevult ende heel voorſien te werden, dat inmiddels voor Deurbraack bevrydt mogte ſijn, ſelfs ook met ſoodanige verſorginge, of anders hier na volgende, de geheele vullinge met Kley te konnen voor komen ende ontgaan: het welk ſo notabel is, dat wanneer maar de Oude Dyk hoog genoeg gehouden wierd om 't water niet over te lopen, die dan geen of wynig laſt te lyden ſoude hebben,

Ende (*quod dolendum*) op ſulk een maniere, in plaatſe van ſoo veel honderden Roeden Paal-Dyk, na de oude wyſe te maacken, (tſedert ook noch al ondeugender bevonden,) nu by die geheyme Inventeurs om weer af te breecken voorgeſtelt werdt: reets het meeſte gedeelte van de ganſche Dyk *interim*, ſoude hebben konnen weſen geſecureert en beſchermt; als het nodigſte ſijnde dat tot behoudt van 't Landt nu nog ſoude moeten geſchieden.

Gelyk het wel apparent is, datmen het met alſulck Heyen, ſonder de Kley-vullinge ſoude konnen affien ende dus geprobeert konnen worden, eer men verder koſten dede: Even als door een particuliere Prent, wegen de forme bereyts te vooren getoont, nu nog beter aangeweſen word.

Ende dat wyders daarenboven, ook andere manieren om 't Water voor ende van den Dyk af te weeren en dat eerder te breeken, door my al, een geruymen tyd geleeden, uytgevonden ſijn; ſo vervolgens alhier nu mede particulier getoont werden, met de nader redenen die daar toe behooren.

Belangende dan het laaſte, mede noch voor af te doen, eer tottet nader

onderſoeken en ontdecken van het ſo geheym gehouden Concept te komen, ſo is by d'eerſte Opweckinge mede klaar aangeweſen: dat terwyle ick myn Krygs-wacht aan de Muyder Dyk waar te nemen hadde, bevond dat boven maten ſlecht met dat dicht maken van die Grondt-Wale, of wydt en over de 75 Voeten diep doorgebrooken Gat in de Dyk, na Dyks recht voor 't gemeen op 't dagelyx Water te ſtoppen gehandelt wierde.

Ende even als ik by myn Eerſte Opweckinge,pag. 78. 79. en elders heel breed hebbe aangeweſen, hoe en uyt wat reden, alle het ſware werk door 't qualyk ordonneeren, Heyen en maken, in de midden neder geſakt, aan ſtucken gebroocken, de ſwaarſte Balcken en Yſers dieder gevonden werden, geknakt ende gemorſelt ſijn: voor ſoo verre men te dier tydt buyten op konde ſien, en waar af doen ook goede notitie genomen is, als ik naderhand aldaar noch myn poſt hadde.

Doch t'ſedert met Aarde veel overdekt, of onder de Dyk geraakt en daarom wel ſo niet mede geſien en kon werden; maar niettemin, uyt de blycken daar af, doen ende t'ſedert het noch al meerder overſetten, opgenomen en verder vervolcht, nagereeckent en uytgevonden is: hoe dit alderſwaarſte Balk .en Yſerwerk van binnen in die Dyk als haſpelen in een ſak,leggende is,en wat quaat deſelve Dyk daar uyt,in tyden en wylen konde overkomen; als des noods nader kan werden getoont.

Ende ſo dat werk doen, even als het geheym gehouden Concept, daar na, ſoo 't uyt een deſelve koocker voortgekomen is, dit voor af genoeg kan doen ſien en aanwyſen, met wat voor onkunde dit, by elk nu ter proeve te ſtellen, gemaakt moet zyn.

Waar op dan nu tot de ſaake wyders komende en ook die Grond-Regel voor af, als tot een Dyk-Wet gelegt en vaſt geſtelt weſende; te weten, dat die geheele kunſt ende wetenſchap daar in, na deſe nieuwe maniere, alleen daar in gelegen is: dat de kracht en het geweld van 't Water, ſo verre van de Dyk af gehouden ende gebroocken mag worden, dat die Zee daar door eerſt getemt word, eer deſelve daar aan komt; Ik daar op voort gaa tot myn *Twede Opweckinge* en ſegge nog:

Dat gelyk dit in myn eerſte Opweckinge doorgaans geleert ende aangeweſen is, ſelfs na 't exempel van de werckinge Godts; dat is, gegelyk DIE het Aartryk behoud en behoedt voor de Zee, datſe het niet over en ſtroomt noch ſo weg en neemt, ende dat op de twederlye wyſen hier voren getoont:

Te weten, op de eerste door de Rotsen, Bergen en Steen-Klippen, aan en dicht voor het Landt, tegen de Zee aan leggende, daarse niet op en vermach, maar al hare kracht op breecken moet, sonder het Aartryk te konnen beschadigen,

Ende op de twede maniere, alwaar sulke Zee-Beschermingen niet so dicht by en sijn, door de van verre af in Zee leggende onderscheidene Bancken, daar die successivelyk eerst op gemortificeert werd en stil gemaakt is, eerse aan de Duynen of andere swacke Oevers te naderen komt:

Nu ook nog na te volgen staat, even als in myn eerste Opweckinge *passim* of doorgaans klaarlyk is getoont ende aangewesen. Sonder datter van yemandt yets is of kan tegen werden ingebracht, veel min andere fundamenten daar toe gelegt; als om 't Water in sijn volle kragt van de Dycken af te weeren, en dat bevoorens te konnen bedwingen.

En voor volkomen waarheyt aan te nemen 't gunt by dit so geheym gehouden Concept, niet minder als door myn Opweckinge, aangewesen werd, de ondeugentheyt van dese Beplating en Bebalkingen van de Muyder Zee-Dyk: en dat die immers so krachtig en breedt, als door yemandt soude konnen geschieden, in alle sijne formen en omstandigheden, door dese Autheur ook wedersprooken en verworpen werdt.

Maar hier op is dan ten hoogsten te verwonderen, ende niet om te begrypen, hoe 't dan mogelyk kon sijn, dat onder alsulcker Directeuren bewindt, ook tegen myne te voren gedane klare Demonstratie, men noch heeft konnen van nieuws, op sodanigen quaden en ondeugenden maniere, so veel honderden Roeden, ten koste van so veele duysenden, ja hondert duysende Guldens, weder doen maken.

Ende dat noch meer is, nu na so korten tydt dat het gemaakt is, men noch dorst voor den dag komen met dit geheyme Concept, waar van het eerste *Positief*, *Requisiet* of Grondstelling is, dat, om dit Nieu Geinventeerde voor den Dyk te brengen

Vooral, gesamentlyk en in 't geheel, daar van daan souden moeten gansch opgeruymt en heel weggenomen werden, niet alleen alle dit Oude, maar ook het van hooger-hand Nieu Geheyde Balk-Werk,

Ende dat blootelyk en alleen op dese ongegronde Uytvindinge (waar van hier na noch particulierder) te weten, om schuyne Balken agter tegen

gen de meede van nieuws te Heyen Voor-Balcken te ſlaan, ende die daar op vaſt te maken, en voor het achter over wycken te houden.

Op datſe hier door ('t welk het heele ſecreet is) mochten vermyden ende ontgaan, van die ſchadelyke ende onnoſele Ankers, ſchuyn op en onder de boven korſt van de Dyk niet meer te hebben, en noch evenwel eenige vaſtigheyt aan dit voorſte Balk-werk te geven.

Sonder dat ook in dit geheym Concept eenige de minſte gedachte ofte practyk kan geſien ofte gevonden werden, waar door de Aarde Dyk, voor de Golven of de ſware Zee-ſlagen te beſchermen ofte te bevryden ſoude ſijn, ende veel min dat dit daar op ſoude uytkomen, om het, nu ſoo hoog over de Dyk heen-ſlaander Baren te beletten, datſe de Aarde van de Dyk ſo niet mede wegnemen, ofte die breecken ofte ſchenden ſouden konnen, als nu geſchiet.

Want of ſchoon, noch wel ſchynt hier voor behouden ende gelaten te weſen, de Ouderwetſe en alderkoſtbaarſte Riet-Voet, als niets aan of tot den Dyk ſijnde, 't welk meerder laſt geeft en 't ondragelykſte van allen is: om dat geduyrig moet werden vernieuwt, gelyk in de eerſte Opweekinge breeder is gemelt:

So en ſoud die Riet-Voet de Aarde van de Dyk voor aan, evenwel niet meer dan t'haarder lengte van ſes voeten decken of beſchermen konnen, ende noch in genen deelen beſtandt ſijn tegen de kracht en 't geweldt van de Zee: maar deſelve ſijne force daar, en achter op den Dyk, echter blyven exerceeren en daar over domineeren ſoude, ſonder in eenige manieren van dit Voor-werk getemt, ofte ſijn geweld benomen te ſijn.

Alhoewel dat (behalven het te doen ontbeeren van de Ankers) mede wel ſoude ſchynen in dit geheyme Concept beooght en voorgehadt te weſen, om namelyk, ook een Voor-werk van de Dyk af te ſijn, en de Zee eerſe daar aan quam haar hracht te beneemen; gelyk allerwegen getoont is, dit ten hoogſten ende in alle manieren omtrent Dycken vereyſcht te weſen:

Maar het is ſoo verre van daar, dat dit nodig oogmerk, hier door, ook ſoude weſen bereykt, dat het tegendeel daar in, al weder, gelyk te vooren met de Ankers, tot ſchade ende nadeel van de Aarde en het Riet aan den Dyk, hier door ſoude werden uytgewerkt.

Om dat dit dus geſchikte Hey-werk, ſchoon van ſo ſware Balcken ſchuyn voor de Dyk en verder dicht aan een met Kleynhout gevult ſtaande, recht bequaam ſoude weſen, om de Zee in plaats van te Temmen, eer voet te geven, om daar te beter hare Baren langs en over heen te konnen ſlaan.

Sonder door het daar boven aan, tuſſchen en verby malkander ſchieten van de achterſtaande Balken, hier in belet te ſyn, om hoog daar tuſſchen heen te gaan, nog mede niet verhindert te werden, door het Kapie daar op; 't welk alleen maar voor het in regenen van het endeling hout en geenſins om force uytteſtaan gemaakt ſchijnt.

Alſoo dat ſelve met de eerſte ſlag van de Zee daar van af raacken, en het water boven door en over die End-Balcken, heen ſlaan ſoude: men ſwyge noch dat de Baren, door dit Heywerk van vooren, daar toe helpen ſouden, om de daar bloot leggende Rietvoet, en de Aarde noch meer te beſchadigen.

Terwyle dat die Balcken ſchuyn, en ſo digt gevult daar voor ſtaande, en ſo de golven daar op, en als over een brug heen rollende, op die wyſe, het Riet en de Aarde eerſt recht benadeelen, en hun kragt en gewelt dan wel doen voelen ſouden.

Waar by ook kan komen, dat het ſo overgeworpen Zeewater, van onderen mede op de voet van de Dyk, en aan 't Riet, ſyn quaat nog meer ſoude doen: alſoo dit tuſſchen die dichte Voor-Balcken, midsgaders de Aarde en 't Riet van de Dyk, blyven leggen, en daar in geduyrich ſpartelen en penetreeren ſoude, ſonder ſo kort daar weder uyt te konnen ſyperen, voor eerſt groot nadeel aan de Aarde, en 't Riet van de Dyk gedaan te hebben.

't Welk dan verre daar van daan is, als dat de Aarde, en de Rietvoet van de Dyk, door dit Scheers gewys geheit Balkwerk, van de kracht der Zee, en de Golven heel ſouden weſen bevryd: als nochtans geſchieden moeſte, wanneer het geheim gehouden Concept goet ende deugdich ſoude ſyn.

Men laat noch onaangeroert en in ſyn geheel blyven: Wat de Inventeurs voor ſterkte en kracht, in dit Scheers-wys, ſchoon van het ſwaar hout geheide Balkwerk, ſouden konnen aanwyſen: als wel ter contra-

trarie licht te toonen is, dattet van geen ſorce of vermogen altoos en kan ſyn, om tegen de onverhinderde, daar recht op aankomende Woeſte Zee, onwrikbaar te blyven ſtaan.

Want na dien alle de kracht en de ſtand-houdinge, tegen dat aldergrootſte Gewelt, alleen ſoude beruſten en aan komen op de Borſtingen, ofte in keepingen om hoog, van de voor met de achter Balcken, in ſo verre die boven, door de voorſte ſouden heen ſchietten, en die daar op maar ſtutten en tegen ruſten ſouden.

Ende dit van beyde ſyden, maar endeling hout ſoude ſyn, en continueel, in de Regen en 't Zee water ſtaan, ſonder van dat veel hooger Kapie, ſo lang het daar op bleef, bevryd te ſyn, maar altyd de aanvallen der Zee ſonder tuſſchen-pooſinge te moeten lyden: ſo is wel af te nemen dat ſulk werk daar tegen niet lang in ſtand blyven, noch veel gewelt uytſtaan ſoude konnen.

Conſequentelyk de Riet Voet en de Aarde Dyk, voor de open Zee haaſt en meeſt altyd heel bloot leggen ſoude. Ja geduyrich inkalven en metter tyd heel wech ſpoelen ſoude moeten, ſonder weder anders dan met Bebalckinge ofte Voorplatinge, geconſerveert ofte behouden te konnen werden: Dierhalven dan notoir blykt, dat ſulker uitvindinge, van Scheers wys te heyen Blacken, heel inutiel, onnut en verwerpelyk moet ſyn

Inſonderheid noch daar by komende, dat behalven het verlooren geven van de oude werken, en ook het verwerpen en weder afbreecken van alle die nieuwe jongſt geheyde koſtbare ouderwetſe Paalwerken: alle dat magtelooſe werk aan de Dyk, ſoo lange ſulke perykel van doorbraacken ſoude moeten uytſtaan, als dit ſlechter heywerk weder ſoude gedaan ſyn.

Dan om wegen deſe groote nodeloſe koſten verder te ſpreeken, waarom dat men hier en boven nog ſulke onnoemelyke ſommen ſoude moeten ſpendeeren van ook verſcheyde Sluyſen door den Dyk heen te moeten maken; achter deſelve heele Vaarten te graven; groote quantiteyt Spetie van buyten daar binnen te brengen; de Dyk van achteren te verhoogen, en meer te verbreeden; het Water achter de Zee-Dyk in te laten loopen en te houden; expreſſe Dycken en kaaden ſo tegen dat binne te laten Water, als tegen de daar leggende Landen te maken, en meer onuytſpreekelyke koſten van Spetien en Stoffen tot verbreden en aanhogen van de Dyk te doen.

Daar notoirlyk consteert en opentlyk bekend werd, dat al wat men achter aan de Dyk maakt, en wel bysonderlyk sulke sware en kostelyke, doch op onkundige gronden, onnodige werken, te vergeefs sijn: wanneer dat van vooren, tegen de Vyand, geen genoegsame Versterkinge werd gedaan en de Zee afgehouden, ten eynde dat die dese Dyk selfs niet krencken nog beschadigen kan.

Ende al het selve soude wesen ende op een uytkomen, als of men nu buyten voor de ouderwetse Steene Wallen Fouffebrayen ging maken, en tegen dat swacke Steenwerk van binnen Aarde op werpen, om die oude Steden te willen versterken, sonder van Buyten Bastions, Halve Manen, Ravelynen noch andere fortificatien te hebben, om met Strykweeren de Faces te konnen defenderen ende de Vyand af weeren:

Maar die oude Toorens en Muyren,door 't tegenwoordig swaar Canon wel haast om verre geschooten, en, met die van binnen tegen gesmeten-Aarde, in de Vest souden rollen: om die te vullen en de Vyand dan meer gelegentheyt te geven alsulcke Steden te bestormen en in te nemen.

Ende oversulks wel klaar te begrypen is, dat dit geheym gehouden Concept, noch van deugt, noch van sterkte, en insonderheyt wegen de ses maal meer kosten, niet aan te nemen schynt, noch te passe komt: ende echter van het myne daar in; te weten, dat het niet goet soude sijn, of dat dit geheyme beter soude wesen, in 't minste niet en werd Gerept, veel min dat Aangetoont of het ergens in Gecorrigeert.

Gelyk men altyd gewoon is, alwaar verscheyde Voorstellen gevonden werden, dat elck het sijne met heuschheyt defendeert en d'andere ook discretelyk wederlegt: om in 't openbaar de werelt ende insonderheyt die 't aangaat, te laten oordeelen, welk van allen te verwerpen en welck aan te nemen soude sijn; als waar toe dit tegenwoordige op die wyse nu ook dient ende voorgestelt werdt.

Sonder dat nu hier in de Authoriteyt te considereeren is van wie het komt; als van my noch een Jong Dyk Militair, doch ook Voluntair, die niet om Zold, maar uyt Liefde in die korte tyd alles soo veel doenlyk doorkroopen en ondersogt heeft:blootelyk en alleen,welk van beyden het Bequaamste en Sterkste is, om de Dyk goed en aldersuffisanst te maken,ende dat met de minste kosten; waar over elk nu neutralyk oordeelen kan.

Wesende aan myn ſyde reets in de eerſte *Opweckinge* van pag. 70. tot 74. gedemonſtreert, dit van nieuws uytgevonden Veſtings-wys te Heyen-Paalwerk, minder ſoude koſten, dan men het ouderwets tot nu toe, en t'ſedert de doorbraak laaſt van de Dyk noch gedaan, en ſo ſlecht bevonden heeft; dat met de eerſte ſware ſtormen die weder te verwachten ſijn (des God verhoede) laſt lyden ſoude.

Het welk, wegen de Koſten, nog meer verſchillen, en die vry verminderen ſouden, wanneer weder van myn Zee Fortificatie-Concept afgelaten wierden, de buyten drie kante langs heen voor te leggen Balken, en ook als het maar van binnen met anderhalffs of twee duyms deelen, geſtrekt of in de Lengte (als ook niet anders nodig is) wierde digt gemaakt, om de Kley maar daar in te behouden.

Ende daar en boven dan mede niet en kan werden gelochent, of dat onnutte en geen dienſt konnende doen Scheer-Balk-Heywerk, ook alleen en op ſig ſelven geconſidereert, ſonder alle het andere: veel meer ſoude koſten, als dat van my, mede op ſijn ſelven ſonder Kley ſoude doen: Ja dat dit van my, met nog minder koſten, ſoude goet ſijn en blyven, tottet gemeene oogmerk, dat is om deſe ſlegte Muyder Zee Dyk voor deurbraaken, (onder de bewaringe des Alderhoogſten) te bevryden; dog dit het andere niet konnen doen, als hier na nog breeder ſal blyken.

Waar door dan nu getoont ſynde, dat myn Niewe Manier van Heywerk der Balken punts wyſe, nog ſonder kley; vaſter, nutter en beeter ſoude ſijn, dan die int geheym Concept; en ook dit nog tot ſo veel minder koſten, en deswegen tot dus verre indisputabel te prefereeren ſijn:

Soo ſoude maar overblyven te Contrapondereeren en te Bilanceeren, wat van elken ſyde, om alles te voltrecken, nog ſoude moeten gedaan en bekoſtigt werden: als van myn ſyde niet meer reſteerende, dan het arbeyts loon der inwerpinge van de daar voor en hier toe altyd gereet leggende Pampus Kley.

En die, ſo veel, of in ſulcken grooten quantiteyt als 't wel ſchynt, niet en ſoude behoeven te weſen: alſoo 't daar voor en langs den Dyk heen, maar vier, vyf, of ſes minder en meerder, dog 't hoogſte op wynig plaatſen naaulyks negen voeten diep is.

Maar wanneer nu, ſal werden opgetelt en uytgereekent, wat by en boven

boven dit geheym gehouden Scheer-Balk-Werk, meer vereyscht werd, sal men bevinden: datter nog verscheyde Sluysen door den Zeedyk heen souden moeten werden gemaakt; so om spetie van buyten daar binnen te brengen; als om het water na binnen daar nog tegen de Dyk aan te moeten laten lopen; Item van noden sijn een Vaart te graven om die met sijn Dycken, Kaden en Dammen daar in te bepalen; Jaa de kostbare en eeuwig te repareeren Rietvoet; met soo veel Spetie van Hoginge en nog verder sulke sware (en dat nog alle onnodige) kosten te doen datter geen eynde aan en soude wesen.

Sonder nog voor van buyten, daar 't al op aan komt, eenige verdere behoorlyke sorge te dragen; nog dat dit van binnen de minste nuttigheyt of dienst soude doen, om de Zee sijn kragt te beneemen of die te Betemmen eerse nog aan den Dyk komt. Gelyk hier het heele en eenige oogmerk moet sijn en door my in de eerste Opwekking gedaan is en hier nog gedaan werd: Oversulks niet nodig meer daar van aan te roeren.

Ende het welk hier ook seer aanmerkelyk is, dat deese overige ofte meedere kosten, na dit geheym Concept, soo hoog souden loopen, dat men daar mede wel een heele SLAAPPER of minder-Agterdyk tot aan de Watergraafs Meer, en op die Dyks hoogte genoeg, terwyle het Water binnen altyd sakt, soude konnen maken: om by doorbraak van de Zeedyk daar door het verdere van de Provintien van Holland en het Stigt van Utregt nog droog te houden en van Inundatie te bevryden.

Welk middel ook seer salutair soude wesen tegen de Bedervinge van soo veel Menschen, Landen en Beesten, door de Dyk-Braaken, insonderheyt nu voorshands te gemoet gesien werdende, dat op veele plaatsen by hooge vloeden de Zeedyk sig weder sal moeten begeven en doorgaan.

Voornamelyk aan die Enden daar de Breuken hebben opgehouden en de Nieuwe Wercken weder haar begin neemen; gelyk de ervarentheyd dit dikmaals heeft geleert, en maar al te veel bevonden is:

En dierhalven dit hier ook voor een SALUTAIR MIDDEL, als een Kleyne Linie, door een Leger in wynig dagen te voltooyen, ten overvloet en so lang dese Dyk noch so slecht is, gerecommandeert en aan de hand gegeven werd; om hoe en waar best te leggen, nader te despicieeren en te convenieeren.

Synde nog wel eenige Prentten meer by dat geheyme Concept, insgelyks uyt een grooter als myn Beurs gemaakt, dan die hier vooren is getoont geweest; dog hier ter sake wynig doende. Behalven een daar de Dyk geheel in werd aangewesen so als die selve aan de Zee legt, door den voornamen Meester van Vyanen geëtst en om sijn kunst wel waardig te bewaren: Dog buyten dat eer en in plaats van het geheym gehouden Concept te favoriseeren, te meer dienende is, om de slegtheyt en quade toestand, midsgaders doorgaans perykel der inbreucken van dese Muyder Zeedyk, aan te wysen, klaarlyk te doen sien.

En oversulks daar uyt te meerder blykt, dat die soo niet langer generalyk, anders onversorgt en kan of behoort gelaten te werden, en onmogelyk na sulk Scheer-Balk-wys-Heyen te konnen of te moeten wagten: maar dat eerst en voor al tegen het gewelt van de Zee by provisie so veel mogelyk mag werden bevyligt, soo lange als de Herstellinge nog niet geschieden kan, met en door 't middel reets aangeroert en nog nader, by een particuliere Prent, hier by ook te vertoonen.

Sonder dat nodig is, in 't reguarde van de meerder kosten door het verder in Zee uytbrengen dit te defenderen: also op ieder van de twe grote Faces, ter lengete van 100 voeten regt door, niet meer dan elk vyf voeten en komt te verschillen, dat dit Punts-wys-Heyen maar langer is:

Nog ook dat hier in te culpeeren is, dat de selve faces veel te groot genoomen en niet regulier en souden wesen: om dat hier, het te konnen bestryken van de Gordyn af, niet nodig en is of te passe en komt, even als te lande wel vereyscht werd: maar sodanig hier schuyn te leggen met sijn anckers tot stut van binnen en vasthoudige voort uytdringen door de Kley na buyten, om tegen de kragt van de Zee, hare rechte en juste proportie te hebben, met overleg geordonneert.

Als mede ten anderen en principalyk, om die reeden dese Faces so groot of lang genomen sijn, dat wanneer het Hey-Balk-Werk daar voor door lank van Jaren vergaat, dan de opgeworpen en in malkanderen, door 't leggen op een, boven en ook onder 't Water, gesette Kley, als een Blaauwe Steene Dyk komt te werden; so als bereyts by de *Eerste Opwecking* pag. 75. is getoont, en die alsdan de rechte Linie en figuyr van een Dyk te beter blyven behouden, en sterker als met meerder en klynder Punten, beheyt wesen soude.

Ende

Ende by welk MIDDEL dan ook het jegenwoordige Oude en Nieuwe Paalwerk in wesen komt te blyven, en geen kosten tottet weder uythalen (als volgens het geheym Concept) soude behoeven gedaan te werden: maar de Dyk, daar door sijn sterkte soude behouden, en nog meer krygen, om daar op soo veel te werden gehoogt, voor 't overloopen van de Zee, als men dan soude begeeren, ofte maar van nooden hebben.

Ende dit alles indisputabel plaats hebben soude, soo wel by 't verder aanvullen van 't Punts-wys-Gehey met Pampus Kley; als het niet vullen, en het soo maar bloot in Zee te laten leggen Balk-Werk: Om dat die Oude Dyk dan ook nog vast genoeg kan sijn, om het Water te keeren, 't welk te voren sijn kragt so al benomen is: En buyten dat het alsdan ook aldaar tusschen dit punts-wys-buyten te Heyen Balk-werk, en tusschen de Oude Dyk, in kort tot Voorland soude komen te werden: Want al de Slip en Kley, die, door de een voet van malkander staande Palen gedreven wierd, sig aldaar neder setten en sincken, vervolgens haast ook tot Voor-Land werden soude.

Dan overmids dit Enkele Onkostelyke Heywerk wel het eerste en gereetste nodig soude wesen, en het kortste om te maken; als ook ten vollen bequaam om de kragt van de Zee voor af te breeken; op dat de jegenwoordige Oude magteloose Muyder Zee-Dyk nog middelerwyle voor meerder doorbraak soude mogen sijn bevryd:

Ende dit ook altyd nog goet werk blyven kan, om het t'allen tyden nog verder te voltrekken, als men soude willen, door 't van binnen ook digt te maken, en verder nog met de Pampus Kley te vullen; Wanneer datter dan ook nog wel eenige verminderinge en veranderinge in konde vallen.

So schynt het oversulx ten hoogsten vereyscht te wesen, dat hier niet mede en werd versuymt, het voor de periculeuste plaatsen te doen en daar 't meest nodig soude wesen: also elk punt bysonder kan werden gemaakt, en namaals evenwel dan noch alle vast aan malkanderen geslooten.

Gelyk, behalven in de voorige Prent, dit ook by dese Nieuwe, nog klaarder aangewesen werd, hoe dit Open-Ongevult-Werk, dan soo voor den Dyk soude komen, op dat het water bevorens daar op soude konnen breeken: als ook dat de binnen Anckers, nu soo veel werden verkort

om dat die anders, langer en ſterker moeſten ſyn, om 't Voor-Balk-werk vaſt en ſtaande te houden, tegen het na buyten uyt perſſen door de Kely: want nu maar nodig weſende tegen de Slag van de Zee van vooren, ſoo lange alſer geen Kley in quam, dan altydt langer konden werden gemaakt als 't nood was.

Ook ten anderen, overmids de Hoeken by de kleyne of halve Puntten, daer ſo ſterk niet en ſouden ſyn, ſonder het invullen met Kley; die nogtans het digtſte of naaſte aande Dyk ſouden komen, en waar op de golven te eerder en te meerder ſouden konnen overſlaan en die beſchadigen:

Dat overſulx alhier, daar tegen Dryf-Balken ſyn geordonneert en aangeweſen, die de golven daar nog eerſt ſouden breeken en het overſlaan van 't water op de Dyk verhinderen en beletten, vervolgens dit MIDDEL ook voor ſoo veel 't des vereyſt, gejuſtificeert ſchynt, om het alder kortſte en onkoſtelykſte, voor eerſt tot Beſcherming voor deſe Kranke Muyder Zeedyk te konnen gebruykt werden

Maar, behalven dit alles, uyt de voorige gronden, om de magteloo-ſe Muyder Zeedyk te mogen ſtaande houden en vant doorbreeken en overſlaan der golven te bevryden, door die, voor af, te temmen; hadden myn gedagten ook wyders daar op geloopen: om te onderſoeken hoedanig abſolut op ſig ſelfs, en niet uyt eerdere Inventien alſulke MIDELEN mogten werden bedagt, dewelke nog kragtiger daar tegen ſouden weſen en ten vollen Proef houden.

Niet alleen om alhier mede te konnen gebruyken en daar de Zee al vry Wreed en Fel is: maar ook hoe of waar die nog woedender van meer Kragt ofte Geweld ſoude mogen weſen; ſulx voor geenige Zee te ſwigten hadden, wanneer maar bequame grondt om voor in te heyen aangeweſen konde werden.

Ende dit al voorts, van 't eerſte uytgeven der Opweckinge af, by my ſyn begin genomen en jaren lang geduyrt hadde: ſulx ondertuſ-ſchen op de poſten van myne Sentinellen, en alle de Cortegaarden, of Wagthuyſen daar ik myn Wachte hadde, van buyten en van binnen door my eerſt mede beklad en beſchreven wierden, eer dat ik het in 't gros uytgevonden en voor Schetſen of Kladden ontworpen hadde, en die by my ſoo Jaren en dagen blyven leggen ſijn,

Tot

Tot dat dit geheym Concept, nu voor den dag komende, ik het alles weder gereassumeert en by een vergadert hadde, vervolgens nette Teekeningen daar van laten maken, en ook op twe bysondere Platen tot Prenten doen Etsen hebbe, als hier mede by gedaan sijn, om 'er sig ook van te bedienen soo 't nood ware: als namelyk MIDDELEN, op sig selven, sonder hulp van Kley of anders nodig te hebbe.

Wesende het eene van beyde klynder, om dat alwaar de Zee en het Water soo swaar niet en is, met Een dryf-Balk alleen, en minder hout te gebruyken: Maar het ander met Twee dryf-Balken en meerder hout: Daar de Zee groote geweld quam te toonen, om anders gantsche Landen en Dycken, weg te nemen, of heel te beschadigen; waarse door geen Rotsen, Klippen of harde Steen-bergen belet en werdt.

Doch beyde evenwel met Vesting-Puntten buyten uytgeheyt, tegen de aanval der Zee, na de wel bevonden Beschermingе te Lande: sulx so daar als hier, het eerste Geweld op afgestootten werdt, of belet wyders door te dringen, en het overige dan te stuyten, door de meerdere middelen die der noch verder toe dienen, hier ook aangeweesen:

Waar toe een exempel kan genomen werden aan een Schuyt of Schip, 't welk aan een Hooft of Styger, dryvelings met een vaart aan komt, of voor by schiet; en een voorsigtig Schipper niet aanstonts sijn Tou om de Paal sal slaan, om dat strax vast te maken; maar eerst dat met verscheyde poosen, dan strak en dan eens weer los, sal laten door schieten, tot dat het van selfs komt stil te leggen; daar andersins het Touw aan stuken breeken en 't vaartuyg sijn gang gaan soude.

Ende, als ook de ondervindinge uytwyst, van de dubbelde Glasen voor de Lichten in een Kamer, dat al wilde of konde men die enckel van buyten noch so dicht maken, de kracht van de Windt evenwel daar door soude komen dringen, ende het Vertrek met de Koude incommodeeren; maar het twede Glas van binnen noch daar voor sijnde, de Windt op het buytenste gebroocken en die in deeltjens van malkander gesepareert sijnde, dan geen kracht meer en kan hebben om t'samen weer te Vergaderen of door het ander Glas dan heen te komen, ofte schade aan die in de Kamer sijn te doen.

Aangaande, welcke Voor af Breekinge van onwederstandelyk geweld op een sachte maniere, eerst te doen, en de overige kracht daar na dan

ook

ook magtig te wesen, als hier met de Zee omtrent te Dycken; mede ook tot een klaar bewys kan strecken, het geen tot Bordeaux gedaan wierde, in de Troublen en Inlandts-Oorlog van Vrankryk.

Want om dat de Koningse uyt het Casteel la Trompette, 't welk de Stadt commandeert, sodanig op en langs de Straten heen schootten, datter niemandt op duyren konde, ofte sich bloot geven dorste, noch ook genig middel en was om hen tegen de heele Kartouw-Schooten, die alles watter tegen gemaakt wierde weg namen, te beschermen: sulk een slechte maniere uytgevonden wierde die dat belettede, 't welk anders door geen kracht ofte geweldt geschieden en konde.

Ende 't gunt, op sich selven een onkragtig middel was, daar alleen in bestaande, dat van boven uytte over malkander staande Vensters van de huysen in de selve Straten, tot beneden toe, Sylen tot vier in getale, achter een wierden gespannen, met een tamelyke distantie tusschen beyden, en elk onder los blyvende, waar achter men geen Rooy noch Lyn-recht door Heen schieten en konde:

Want de Koogels door het eerste Syl dat flatterde, wel heen passeerden, doch met ongelyk meer beneeminge van derselver kracht, dan of het vast gespannen was geweest, en sodanig mede wel heen gingen ook door het Twede, en van gelycken door het Derde, maar wierden gemeenelyk tegen of door het Vierde Syl gestuyt, of anders, by 't mede doorbooren, 't welk selden gebeurde daar dicht achter machteloos neer vielen.

Ende het welk van gelycken mede op de Oorlog Scheepen bevonden werdt, dat wanneerder twe Schans-kleeden voor malkander omgehangen werden, de Musket Kogels wel door het eerste passeeren, maar tegen het twede stuytende, neervallen en geen kracht meer en hebben, om hier door te gaan of yemand daar achter te beschadigen.

Dat mids dien allen hier uyt over sulx ook indisputabel volgt, dat het een salutair en dienstig MIDDEL is, en noodsaakelyk moet werden gebruykt, het gunt men suffisant en bequaam uytvinden kan, tegen de overmagt van de Zee; om haar meeste Geweldt te breecken, voor datse op de Dyk komt aan te vallen, en dat die daar na het overige, 't welk dan wel uytteſtaan is, maar waar te nemen, en verder te breeken heeft.

Waar

Waar op dan verder, na de inhoud van de voorgestelde, en ook hier toe by de Titul in den aanvang versogte ondersoeckinge, nu te oordeelen over blyft, welk van beyden beter is en in desen te verkiesen staat:

Of namelyk of het geheym gehouden Concept, om de Muyder Dyk op 't seeckerste en onkostelykste voor de Woeste Zee en hare hooggaande Baren, wegen Deurbraacken; midsgaders de daar achter-gelegen Landen en Provintien, voor Inundatien te beschermen en te bevryden.

Dan of beter en onkostelyker is het MIDDEL door my by de Eerste Opweckinge geopenbaart en in alles gejustificert, als mede door de Konst Prentten klaarder vertoont? en 't welck al voor dat Concept, publicq uitgegeven was: Doch daar in het minste, als gesecht, niet van gemelt, en vervolgens de inhoudt, noch in spetie dit Vesting Heywerk met Punt Bolwerken, niet tegengesproocken is.

Of soo de Autheur van dit verborgen Concept over de meerder Kosten van 't Punt Heyen yets hadde willen seggen, als ook niet en doet: dat hem anders soude konnen aangeweesen werden, dat het sijne wel vyf of ses maal so veel kosten, en evenwel noch niet goet wesen soude.

Ja by soo verre men al soude poogen in te brengen, dat myn uytvindinge noch evenwel hoog soude belopen, soo is by de Eerste Opweckinge pag. 70 en seqq. alreede getoont, en gelyk men t'allen tyden noch kan demonstreeren, dat de oude swacke Dyk, na die wijse te maacken en te onderhouden, meer als myn goet werk soude komen te bedragen, en dan nog insuffisant of ondeugent soude sijn.

Ende dat meer is, so men noch soude willen dese onmachtige Muyder Zee-dyk, voor de Deurbraacken bevryden, dewelcke door de slag van 't hooge water en de sware Golven geschieden; met die daar van af te houden en te breecken voor datser aan quamen: Immers altyt op 't spoedigste en eerst noch tot het maacken van 't heele werk, te konnen ondertusschen secuur en seeker te mogen sijn.

Dat men dan na de voor gestelde Forme van 't Punts wys Heyen der Bolwercken in Zee, de buytenste, sonder de voor gestrekt leggende Balcken, daar konde inslaan een voet of wat meer van malkanderen, en van binnen niet geplankt of beschooten,om 't water daar door heen te konnen

 gaan

gaan, en geen ſo lange ſchooringen te behoeven, vervolgens ook geen Kley daar in te werpen van nooden.

Ende dit echter, ſijn volkomen werk doende, om de kracht van 't water genoegſaam te breeken eert aan de Dyk komt, naaulyx de helft van de andere te Bebalcken, dicht te Heyen en ook toe te Plancken, midsgaders met Kley te vullen Bolwerken ſoude bedragen: en, als reeds gemelt, altyt noch voort gemaakt en voltrocken ſoude konnen werden, ſonder yets overboort, of de minſte ſchade daar door veroorſaakt te ſijn.

Waar over elk, en inſonderheyt die ſich op Dykwerk verſtaat, nu wel ſijn oordeel vry heeft: Maar ik my ſchyne te derven verſeeckeren, dat dit geheim gehouden Concept, met myn eerſt voorgeſtelde en noch door niemand tegengeſproocken MIDDEL, en ſal in comparatie komen, veel min dat ſelve ſoude konnen te boven gaan; ſo als het in de eerſte Opweckinge is beſchreven, en door en in de Prenten daar by ook nader verbeeld.

Ende dat niet alleen in ſijn geheele en Volſlagen Inventie, van Figuer, Hout-werk en Kley-vullinge: om als de onbeweeglykſte Veſting Bouw, met ſijne Bolwercken voor deſe ſwacke en onmagtige Dyk in Zee te ſijn, en Haare nog Onwederhouden ende niet te wederſtaane Golven en Baaren voor af te weeren en te doen breecken:

Maar ook dat de noodige en Beſcherminge, daar door genoeg ſoude ſijn, om de Dyk van de Zee-Slagen en door-Braacken te bevryden, door het ſelve ſoodanich Punts-wys geheyde Balkwerk, een voet of yets meer wyd van malkanderen, om het water daar door te ſlaan, van binnen niet digt gemaakt, of de ſchooringen ſo lang te behoeven, noch met Kley te vullen van noden, ſoude konnen werden genooten, en het welk niet wynig in de koſten ſoude komen te ſpaaren.

Hoewel het eerſte MIDDEL permanent en voor altyd, ſo onwrikbaar en tegen de Zee en al haar groot geweld beſtandig ſoude ſijn, dat niet ſchynt kragtiger bedagt of door menſchen handen gemaakt te konnen worden: voor en in plaatſe van de Bergen, Rotſen en Klippen, die God de Heere elders tot Breeckinge van dat Zee-Geweld geſchapen heeft.

Doch aangaande het andere MIDDEL, om de Zee van verre en voor af, eer noch aan de Dyk komt, te Temmen ende te Breecken; als hier te Lande,

Lande, daar geen Bergen, Rotſen of Klippen ſijn, het eygenſte is, en God de Heere de Bancken, gelyk reets geſecht, al verre in Zee geſchapen en toe verordineert heeft; insgelyx door deſe nieuwe particuliere Prent ook klaarlyk aangeweſen: Ende dat met de Dryf Balcken, voor de Hoecken, die veel ſouden te lyden hebben, en hier door werden geſterkt; dog te overwegen of, Een, niet genoeg en ſoude ſijn.

Ende, ſo boven mede al is getoont, het ſijn beſcheyd ook heeft, om in deſe Zee-Fortificatien, insgelyx die van de Landveſtiginge (dus lange ſo wel bevonden) na te volgen, op de twederlye manieren, om de Ouderwetſe Bemuyrde Steeden, na deſe verſwaarde Oorlogen te Veſtigen ende te verſtercken.

Als d'eene van na by en digt daar aan, gelyk in het eerſte MIDDEL, met de inbegrypinge van de Oude Dyk aangeweſen is, ende d'andere verder daar af, en ſonder de oude Steene-Wercken van Toorens, noch Muyren te raacken, even als And. Cellarius in ſijn Architect. Milit. het 3. Boek cap. 6. Prent *y. y. y.* Figur. N°. 1, 2, 3 en 4 beyderſints duydelyk aanwyſt.

Ende dat deſe Tweede Meſnageuſer maniere (als van de Dyk af, en die niet raakende te Formeeren) wel ſoude ſchynen na het ander, of Twede MIDDEL van de Landt-Veſtingen der Oude Bemuyrde Steden gevolgt te weſen: dog evenwel nogtans hier ſo niet op te neemen is, nog verſtaan moet werden: Overmids dit alleen maar voor de Onkoſtelykſte, en niet voor de twede Wyſe opgegeven is; als waar van hier na nog byſonder ſal werden gemelt:

Maar het principaalſte oogmerk daar van in deſen is, dat dit ook op 't kortſte, by proviſie voor de Muyder Zee-Dyk ſoude konnen werden gemaakt, om die voor eerſt, ſo lange te ſecureeren tot dat men het heele werk verder ſoude willen verſien: gelyk men dit altyt by gedeelten konde doen, ende het wydere daar nog aan brengen, ſonder yets van dit Werk verlooren te ſijn, als reets ook is geſegt.

Behalven noch dat dit Open-Werk, ſonder Kley of de andere meer koſten daar aan nog te doen, ook ten vollen ſuffiſant ende bequaam ſoude ſijn, als ook maar nodich ende vereyſcht, om daar door noch alle vaſte Dycken ende Zee-Steenwercken, tot meerder Verſeekeringe ende Be-

ſcherminge te ſtrecken , en die wyders te bewaren voor de daar op Vliegende en Bruyſſende Baren ende Golven der Zee, die alles hoe ſterk ook gemaakt, ruïneeren bederven konnen.

Even als dit wel byſonderlyk tuſſchen Amſterdam en Haarlem, en particulierder aan Half Weegen blycken kan : Want hoe Dik en Swaar die Muyren ook ſijn, daar de Zee ſo plotſelyk eerſt op aan valt; offe werden aan ſtucken gebroocken, achter over gehaalt, of onder uyt gedrongen, als in de eerſte Opweckinge bereyts is getoont, ende hier by nu dit onkoſtbare middel, en ſelfs ſonder Kley, noch toe aangewefen wordt.

Ende dat om elk werk te Heyen, met ſodanige Forme van Bolwerken en Punčten, groot of kleyn, als verſtandige Heeren ende Meeſters ſullen konnen oordeelen en goetvinden : alderbequaamſte en ſterkſte, na de Zee Fortificatie en ſituatie, daar te ſijn, om 't gewelt en de kracht der Zee, midsgaders de ſware Ruk-Winden van deſelve af te houden, en die te breecken, voor datſe anders daar tegen komen, alles in ſtucken breeken en vernielen.

Selfs dit ook niet vruchteloos maar ten hoogſten nut en dienſtigh ſoude weſen, voor de Alderſwaarſte en Sterkſte Sluyſen en Dycken, alle van Arduyn ſteene Blocken, door de Hoog Eed. Heeren Dyk Graaf en Heemraden van Rhynland Anno 1652, 1653, 1654. Half Wegen nog gedaan maacken en Vernieuwen; ſodanich ook dat die door geen kracht ter werelt ſoude ſchynen bewoogen, ofte ontſet te konnen werden.

Gelyk dit nader blycken kan, by het Boek van deſe notable Sluyſen en Dycken, 't welk den Heer P. Poſt Architečt van de Princen van Orangien, en hier toe mede geemployeert (neffens ſijne verdere Geinventeerde Werken als 't Huys in 't Boſch, 't Stadthuys van Maſtricht, en ook dit van Swanenburg) expres hier van uytgegeven heeft : en die mede Architečt is geweeſt van 't wel geordineerde 't Huis door my nu alhier bewoondt, van de Heer Grave Tromp, die 't te vooren bewoonde, eertyts gekocht.

Sijnde door de Hoog gemelte Heeren, tot deſe ſo extraordinaris ſware en uytſteeckende Wercken, te dier tyt ook aangenomen, en gebruikt geweeſt Claas Corneliſz van Aſſendelf, wie ſelfs, als ook ſijn Vader en Groot Vader, de voornaamſte en kunſtigſte Dyk-en Sluys-Meeſters al om-

omme beroemt waren: en hoe Maffief, Vernuftig en Hegt door defelve alles wyders daar is gemaakt, wyft dit Boek, tot verwonderinge toe, feer klaar uit; fonder meer kragt ofte fterkte daar in of aan te hebben konnen werden gebracht, om de Zee Vryelyk op te ontfangen:

Dog dat echter en des niet te min, 't federt, nu maar vyftig jaren verloopen, door het hooger en geweldiger worden der Zee, al een geruyme tydt bevonden is, reets by de eerfte Opweckinge pag. 18 & feqq. aangewefen, en hier noch gewaarfchouwt moet worden, te weten, dat dit, met heele Blocken opgefet Hertfteen-Werk aan de Sluyfen en de Dyk, uyt fijn Laagen ende Voegen veel is gefchrankt en gerukt, door de al overheerfchende Zee, die aldaar fonder eenige voorhoede ofte eerder Breeckinge, maar plotfelyk op aan valt.

Ende of fchoon yemand foude mogen meenen, dit noch van fo grooten peryckel niet te fijn, noch het ontfetten fo klaar te blyken: dat die maar gelieve alle de Muyren, die voor defelve Dyk na Haarlem toe fijn, ende byfonderlyk aan Half Wegen, en ook felfs van de Sluyffen op te nemen: als mede de Steene Dek-Stukken daar boven op leggende na te gaan en te examineeren (bereyts te vooren ook al gefegt) bevinden fal, dat verfcheyde, twe Voeten of meer breet fijnde, en in 't eerft voor af waterende nieuw gelegt, tegenwoordig vyf, fes en meer duymen op die kleyne fpatie achter over druypen, en na de Aarde Dyk toe, op en te gelyk met de Muyren daar onder fo veel leger binnewaarts gefakt leggen,

Het welk klaar te kennen geeft, dat nootfaackelyk de geheele Steene Dyk, fo veel in Zee onder uyt, of anders, boven achter over gefeth moet fijn: als uyt die Dek-Steenen kan werden gedemonftreert, dat de Golven en Baren, midsgaders de Ruk-Winden, de Muyren daar defelve Dek-Steenen op leggen, volgens het Waterpas en 't Schietloot, die fodanig na binnen hebben doen druyppen en buyten uytperffen.

Gelyk men dit, alhier ter Stede, mede aan de Steene-Muyren, voor de Straten in de Graften gemetfelt, maar al te veel bevind: namentlyk, dat de Aarde door 't Ryden, Kruyen, Sleepen en anders neergedrukt, fonder na de Huyfen toe weg te konnen komen, daarom die Wallen na 't Water uytfet en hier door de Dek-Steenen na binnen, even fo doet druypen en fcheef leggen, gelyk dat felve, daar door de Zee, als by de eerfte Opweckinge pag. 18, 19. en volgende al mede is gemelt, komt te gefchieden.

 Ende

Ende het welck, aan dit, hoe ſwaren Muyrwerk, als 't eens uyt ſijn kracht en verbandt is, hoe langer hoe erger ſoude werden, in cas daar in nu noch niet tydelyk werd voorſien: alſo men merkelyk kan beſpeuren, dat die Breede Dek-Steenen, noch, al van tyd tot tyd, achter leger werden, en nog al ſchuynder leggen. Werdende dit hier alles ſoo weder gerepeteert, om te klaarder te toonen, dat dit Voor te Heyen Balk-Werk, om 't Gewelt van de Zee, 't welk geen Aarde, Steene, noch Houtte Dycken, by ons ſonder Gloijingen of Voorwercken en konnen uyt ſtaan, daar op te doen breecken.

Dierhalven dit enkel Zee Fortificatie Hey-Werk met groote of kleyne Punt-Bolwercken, voor 't Breecken van de ſlag en de kracht der Zee, ook aan de Dyk tuſſchen Amſterdam en Haarlem; gelyk mede andere, hoe ſware Dycken, ten hoogſten dienſtig kan ſijn, ende genoeg ſoude weſen om het Schrancken en Knacken der ſelver, midsgaders uyt ſijn Lagen en Voegen te ontſetten, te voorkomen ende te verhinderen; als deſe Nieuwe Prent van Half Wegen, ook hier nog meer by gedaan, voor een Exempel mag ſtrecken.

Waar by dan nu getoont, ende ook veel ligt al te veel, weder herhaa' ſijnde, de Nuttigheyt en Nootwendigheyt van deſe Eerſte voortgebrachte Dyk-Verſterckingen, en inſonderheyt van het laaſte aangeweſen MIDDEL, om met de minſte koſten de Zee haar Kracht en Gewelt te benemen, en de Dycken daar van te bevryden eer die daar op aan valt, en alles met ſijn woeſte Baren ende ſware Golven ontſet en te ſchande maakt: Nu hier wel ſoude ſchynen nog na de Oude wyſe geformeert te weſen; en dit oordeel niet ſo vremt te ſijn, om dat ook de Beplaattingen doen al Bolwercken ſijn genaamt, en hier al veel gemeenſchap mede heeft: Dog door myn Uytvinden, na de tegenwoordige Land-Veſting-Bouw, met Puntten voor uyt te Heyen, het ſo gemaakt dat alles niet alleen nu op ſig ſelven kan ſtaan, ſonder de ſchadelycke Anckers op de Dyk noch de koſtelycke Riet-Voet daar voor nodig te hebben; maar ook om ſo met de volle vereyſchte kragt de Zee daar van af te weeren en voor haar gewelt te bevryden:

So ſoude nu volgen de verdere Demonſtratie en Aanwyſinge van het TWEEDE MIDDEL, door my t'ſedert, of kort na de Eerſte Opweckinge, noch uytgevonden: maar doen gereſolveert dit by my te houden, ſonder meer met ſulcke ſaacken, daar ik maar moeyten ende

koſten

koſten van hadde, myn Hooft te breeken; dog nu deſe occaſie my voor quam, van het Geheym Concept te hebben mogen ſien, ende daar over myn, gedachten mede te hebben mogen uytten, doen niet langer konnen ſtil ſwygen.

Maar wyders genootſaakt geworden de Verdere grote Nieuwe Kunſt-Prent, te laten maacken met noch meer Wercken voor dit andere MIDDEL aan te wyſen, om de Zee te Breecken en van de Dycken af te houden, datſe die geen ſchade en komt te doen: namelyk, met DRYF-BALCKEN daar in te ordonneren, ende meerder Heywerk hier by te voegen; ſo om deſelve Dryf-Balcken hare vaſtigheyt te doen hebben, als vorder de ſware Golven en Baren, noch meer te breeken en haar kracht te beneemen.

Namelyk, Een Groot Werk, waar in Twee Dryf-Balcken voor malkanderen komen, met meerder en ſwaarder Hout, om, alwaar de Kracht en 't Gewelt van de Zee het aldermeeſte is, die daar door te temmen: Wanneerder maar Grond is, om voor ſodanige plaatſen te Heyen, alwaar de Zee alles verſlint en weg neemt; doch deſe Dryf-Balcken op ſijn gewelt weg wycken ende toe geven, als hier boven pag. 24. wegen de los hangende Sylen is geſecht, die d'eerſte Furie komen te breecken.

Want de Golven van de Zee op deſe Dryf-Balcken Slaande en haar Geweld toonende, deſelve dan voor de Baren wel neerwaarts gaan; dog die dan al uyt haar poſtuer gebracht ſijn, en echter deſelve Balcken aanſtonts weer boven en ſtraks gereet ſijn, om de noch meer aankomende ſo weder te recipieeren ende te mortificeeren; ſonder dat de Dryf-Balken daar door in 't minſte gekrenkt ſijn,

Of by ſo verre d'Eerſte Balk al eenigſins mochte werden uyt ſijn poſtuer geſlagen, en te lang neder blyven om de volgende Baren weder te ontfangen: dat de Twede ſtrax daar aan volgt ende alles af houd tot dat d'Eerſte weer op ſijn Dreef is, en ſchrap te leggen komt. Vervolgens de Zee nooyt advantagie en kan hebben; maar indien daar noch wat kracht by over bleef, die dan tuſſchen en onder het ander Hey-Werk ſwichten en bedaren ſoude moeten.

Ende waar by dan ook op deſelve wyſe, noch een kleynder Werk is,

alleen maar met Een Dryf-Balk, het welk genoeg kan wesen, selfs ook daar al groote Kracht en furieus geweld, van de Zee gedaan werd: Overmids soo 't al mochte geschieden dat die eenige Dryf-Balk het te quaat kreeg, dat als dan het overig Heywerk noch suffisant blyft, ende ten vollen bequaam is, om sulk water van de Zee, 't welk dan noch meer spartelen soude willen, verder te stillen ende van den Dyk af te houden; als waar na alles met practyk toe geheyt soude sijn, en de groote Kunst-Prent van beyde alles klaarder aanwyst.

En hoedanig dan dese MIDDELEN wel uytgevonden ende hier aangewesen sijn, om elk van dien, als ten vollen bestandt te wesen, tot het beschermen ende goethouden, van de Zeedyken tegen hare Vehemente Golven ende wreede Baren, dat die daar van niet doorgebroocken, nog over hoop geworpen of gekrenckt mogten worden: Soo soude ten opsichte van dien, ende wel bysonderlyk van dese Muyder Zee-Dyk, niet suffisanter nog bequamer sijn, als den Punts wyse Voor beheyinge ende de aanvullinge daar van met Pampus-Kley, gelyk hier vooren by de eerste Opweckinge, in den aanvang en hier ook breeder is getoont.

Te meer om dat Dese, en ook de Voorige Opweckinge tot het Beschermen en Verstercken van die selve Dyk, niet anders en is gedaan, nog sig het verder uytgestrekt heeft, dan ter sulker plaatsen daar deselve tegen de Volle en Holle Zee, geheel bloot staat en nu reets al de Beplattingen en oude rechte Bolwercken voor sijn: Maar in 't minste niet waar dat Voor-Land is; als welcken aangaande tot nog toe niets en is gemelt, en nochtans wel ter deege nodig, dat daar voor ook sorge gedragen werd.

Alsoo 't my selfs wel is gebleecken, doe ick neffens die my assisteerden, dese gedevaliseerde Dyk tot Muyden toe, langs ging, hoe slegt dat die op veele plaatsen gesteld, ende ook te gelyk seer periculeus was: door dien datter sodanige stucken door de Zee en de Ruk-Winden uytgeslagen, of gevallen en sulcke extraordinaris groote gaten van 't water ingebroocken waren, dat yemand van 't geselschap sijn Rotting van 't eene eynde daar in werpende, die aan 't ander, wel omtrent vyfthien of twintig Voeten verre, daar weder uythaalde; en dat gat groot genoeg was om 't Water, by langer so hoog staan, ter sulcker plaatse, ook door

te

te konnen booren, ende mede Inundatie veroorſaaken, ſpecialyk door de ſlechtheyt van de ſtoffe daar deſe Dyk van op gerecht en gemaakt is.

Waarom ſeecker Mede-Zee-Voluntair, in den Jare 1702. ſijn yver, als een goet Patriot, ook quam te toonen, in het Onderſoecken der Oorſaacken van het Door-Wateren en Inbreecken der Zeedycken; en het voor ſchryven van de Middelen om dit te verbeteren: Dog ſonder Naam, en daarom de geleegentheyt benomen, om ſijn Eed. mede te bedancken voor de goede Opmerckingen die daar in begrepen ſijn; wel byſonderlyk daar op uytkomende: dat de Dycken, vermids de Lichtheyt der Spetie, als uit de Veenachtige, Dylige en Riettige Grond ſijnde, en die voor groot gedeelt, door 't verdroogen van de Zon, komt te verbranden en te verſtuyven, en voor groot gedeelte door de Zee weggeſlagen te worden; om 't welk te beletten, na de Conſtitutie van de Dyk, als hier vooren, deſe Zee Krygs-man ook daar in te pryſen is.

Ende op welcke Verſorginge ook van de Aarde aan deſe Dyk, alwaar Voor-Landt is, overſulx wel mede dient te werden geleth en order geſtelt, waar toe ook ſeer dienſtig ſoude konnen ſijn het ſo veel hondert Roeden, ſo korts daar aan Nieu Geheyde Balk-werk, als mede 't geene ook niet lang te vooren daar noch aan is gebracht: Nademaal de Kley ſo tegen de Dyk komende te leggen, die Balcken aldaar dan geen nut langer en konnen doen: Terwyle hier omtrent dan geen Water ooyt meer aan komen en kan, 't welk de Oude Dyk ſoude konnen deeren; ende die ook beſtendig genoeg is, om, ſo als 't maar vereyſcht, de Kley daartegen aan komende, op te houden en voor 't weg ſacken te bevryden.

Nu ſouden hier op wel Twee Saacken te wenſchen ſijn, als voor eerſt; dat de Eed. Manhafte Heeren Generaals en Overſten van deſe Dyk-Zee-Kryg, haaſt en in 't kort mochten over een komen: om 't gunt in de generale Krygs-Raadt beſt ende nutſt uytgevonden wierd, tegen deſe altyd Wakende en ons doorgaans Beſpringende Vyandt te doen; Voorts in 't werk geſtelt ende uytgevoerd te werden, ſonder hen op de tyd ofte het Sayſoen van 't Jaar te verlaaten.

Overmids een notabel Exempel is, dat in de Maand Auguſtus A°..... door een harde Windt, thien of Twaalf dagen lang Noort-Weſt blyvende,

de, het Water so hoog quam op te rysen dat veele Dycken en Dammen Door-Braacken, tot seer groote schade van Menschen en Beesten.

Ende ten anderen, dat God de Heere, Hen Eenderlye Herte wilde geven, om t'samen alles aan te wenden ende toe te brengen, wat tegen desen so Grooten Algemeenen Vyand van ons Vaderland, daar voor te beschermen best en nodichst sal sijn: sonder onderling langer te disputeeren ofte meer verschil te hebben, over dat gene, ende hoe veel elk daar in contribueeren ofte dragen soude moeten; als wel, tot beklagens toe, ende ten grooten nadeele van 't Gemeene Beste so lang geschiedt is.

Ontstaande wel voornamelyk, in dese Zee-Oorlog tegen de Algemeene Vyand, het disput onder hen die sich hier tegen trachten te beschutten, daar uyt, dat, gelyk tegen de Oude eerste swacke aanvallen maar weder kleyne defensie nodich was, ende van de Dyk-Wetten te dier tydt daar over beraamt, noch veele in wesen gebleven ende tot nog toe gevolgt sijn; die gene, dewelcke in desen thien maal swaarder bespringinge, de daar na geproportioneerde tegenstand moeten doen, hen met reden ten hoogsten beklagen: doch de andere die hier by hun reeckeninge best vinden, hen daar na nog willen blyven reguleeren; Ende oversulx, om die twist te weeren, billyk schynt, dat na dese tegenwoordige toestand daar in veranderinge geschieden mag.

Namelyk, dat een Particuliere Defensie, tot een Algemeene Volslagen Offensive Kryg, sich uytstreckende, het Algemeen die ook sodanig byder hand te nemen heeft, om de particulieren daar in te ontlasten: maar, so als de saacke selfs leert dat dese Muyder Dyk, die tegenwoordich ten opsigte van 't groot gewelt der Zee, het gemeen Beschermt, nu ook tot een sodanige Algemeene last behoorde te wesen: sonder meer aanschou te nemen, na het voorige ende nu so veranderde Dyks-Recht of andere Gebruycken; maar sodanig als het sig heden ten dage bevind en de redelykheyt selfs leert.

Immers (om verder in dese vergelyckinge ofte tegen malkander stellinge noch te verblyven) het een seer ongerymde saacke soude schynen, dat wanneer Haarlem, Leyden, Alkmaar, met hare geringe Fortificatien, hen eertyts hadden ingelaten, en op hun genomen, om daar mede het Landt te beschermen voor de Incursien en Devastatien van de Kennemers, van de Water-Landers, en van de Vriesen, alleen particu-

ticuliere Volckeren, en waar toe of tegen dese Plaatsen, sonder veel beswaarnissen of meer versterckinge, te dier tyd, wel bestandt waren:

Men dese Steden en hare Inwoonders, uyt dat vorige particulier aannemen, generalyk nu, niet tegenstaande de grootste veranderingen die nooyt te dencken en waren, nog soude willen te laste leggen, om te moeten dit blyven continueeren tegen de Machtigste Potentaat van de Werelt: waar aan het Algemeen en de gansche Staat nu genoeg te doen heeft, om die Wederstandt te bieden, ende waar toe de Eerste Opweckinge te vooren al gestrekt heeft.

Of om nog nader te komen, dat by aldien gemeenderhandt verstaan wierde, en het de noodt vereyschte, als hier; dat die selve Steden, om sulk geweldt te wederstaan, en daar tegen ook bestandt te sijn, even als de uytterste Frontieren: tegenwoordich van nieuws te moeten werden gefortificeert, met dicht aan, of verre af te leggen Vestingen, na een van dese voorgeschreve manieren; tegen de aldergrootste Vyand als hier vooren gemelt, en die kosten, voor hun ondragelyk souden sijn:

Dat het als dan, elk een, onreedelyk soude oordeelen, dat men dese particuliere Steden en de Inwoonders derselver, uyt alsulke oude debonairiteyt of inschickinge als boven, nu soude willen op den hals leggen en beswaren, ja dwingen, om hun elx Steden, als tot de Beschermminge van 't heele Landt, echter ten hunnen koste, te moeten versterccken, Bebolwercken ende Vast te maken, tegen de grootste Vyandt van de Wereldt:

Maar dat, *salvâ reverentiâ*, wel æquitabel soude wesen, dat, door de hier maar tot een Gelyckenisse en als by Voorbeeldt genomen Steden, dog daar mede gemeent de oude eygenaars deser so swaar Dykpligtige Landen, eerst en voor af, wat gegeven ofte uytgekeert wierde, tot redemtie ofte afkoop van 't gene, daarse hen misschien te eenvoudig eerst ingelaten, ofte daar na verder, of anders sig selfs toe geëngageert mochten hebben; daar by geconsidereert het gunt, op die voet, al geruyme tydt te vooren, te swaar of te veel gecontribueert ofte hen afgekregen soude mogen wesen: om als dan het overige sodanig door, en voor het gemeene Beste, gesupporteert ofte goet gedaan

daan te werden; Ende het dan daar na rechtmatig een Gemeene Lands-Dyk, als 't voor al wesen moet, te konnen werden ende blyven.

Door 't welk sich dan niemandt te beklagen en soude hebben, maar alles rechtmatig geëgaleert wesen: om de verdrukte weder wat te doen verquicken en het gansche Land ten koste van alle die daar in geraakt sijn, voor dese Algemeene Vyandt, vast en verseeckert, in billikheyt en tot een zegen, gemaintineert ende wel beschermt te blyven: daar andersins de Suchtingen en Tranen, die van de nu so lang verdrukten tot Godt de Heere gestadig op komen, wel een Vloek over dit werk brengen mogten; als tot nog toe, door al het verkeert werken, ook wel schynt geweest te sijn.

Waar mede ik dan nu van dese Twede Opweckinge en Aanleydinge, tot het beter Versorgen van de Dycken in 't algemeen, en wel bysonderlyk van de krancke Muyder Zee-Dyk afschydende, voor het alderlaaste, eer ik eyndige, noch ten anderen, of wel ten derdenmaale, ernstelyk moet bidden en op 't alderhoogste recommandeeren dat de hoog Eed. Manhafte Heeren Generaals en Oversten van dese Zee-Dyk- en Water-Kryg, gelieven wel in acht te nemen en te besorgen: dat het kostelycke Blok-Arduyn en Blaauwe Steen, midsgaders het verder Metsel-Werk van de Haarlemer Zee-Dycken, eer het de Zee nog verder overmant en buyten sijn kracht in 't water brengt, mogen werden met de gemelte Voor-Punt-Vestingen, of andere voorsieningen, so beter uyt te vinden, tegen de Slagen van de Zee, gesterkt en bewaart sijn.

Also die, hoe schoone, vaste ende overkostelyke Steene Zee-Bolwercken, eens daar door uyt hun klem en verbandt verkracht en gestooten sijnde, die dan deselve seer ligt verder Overmoogen en geduyrig meer en meer buyten Postuyr brengen sullen: sodanig ook datter eyndelyk geen verhelpen, verbeeteren of versthercken meer aan en soude sijn. Gelyk elck een licht begrypen kan, dat dit, hoe sterk Muyr-Werk; eens also wel boven over, als onder uyt gedrongen sijnde, dan nog minder als eerst, de onwederstandelyke Zee-Baren uythouden, of die meer afweeren sal konnen, veel wyniger metter daat beletten, dat het selve wyders niet meer boven over na de Dyk, of beneeden onder uyt, na de Zee, geperst en gedrongen mag werden.

Alle het welk, die dus swaare en so kort op malkanderen vallende Gol-

Golven, geduyrig en ſonder ophouden komen te doen: Want als, (gelyk ook al pag. 18 & ſeqq. van de Eerſte Opweckinge is geſegt) de Zee ſo hoog tot aan de boven Randen van de Dycken toe opgejaagt is, dat deſelve na binnen als uytgeſpannen ſtaan, en aan ſulk een laſt van Water genoeg te houden hebben; dan nog deſelve hierenboven van buyten de Vehemente ſlagen van de Woeſte Baren, continueel daar tegen aan komende, ſupporteeren en uytſtaan moeten: ſeer ligt beſeft kan werden, dat ſulk een overlaſt en geweldt, dagelyx noch verſwarende, onmogelyk door eenige Dycken langer kan werden uytgeſtaan, ſonder op d'een of d'ander tyd yets geforceert en overgedrongen te werden.

Hoedanig, niet alleen 't gunt ſo eens overgedrongen is, altyt over verblyft, ſonder weder te rugge te komen: maar het ook in tegendeel al verder en verder ſig komt te begeeven en voor de Zee te wycken: Dierhalven dan noch veel minder kan beſtendig ſijn, als geconſidereert werd, dat de Zee, die dagelyx hoger word, en nu al ſo verwoed en kragtig is, datſe behalven het Water van buyten tegen de Dycken met ſodanigen geweldt aan te perſſen, dat ſelve ook noch in groote meenigte, daar boven op komt te werpen; 't welk hier weder af moetende, dan tuſſchen het Steen-Werk ende de Aarde, als geen nader openinge vindende, na beneeden, langs de fundamenten, weder weg ſygen en in Zee loopen moet.

Waar door gebeurt, aan d'eene ſyde dat de Aarde Dyk, dewelke andersſins een ſtut van 't Voorſtaande Muyr-Werk is, door 't hier tuſſchen neer loopen van 't Water en desſelfs afſpoelen, als ook mede-nemen van d'Aarde; daar altyd openinge blyft, dewelcke beleth dat het buyten Steen-Werk tegen de Aarde-Dyk na binnen geen ſteunſel ofte vaſtigheyt hebben en kan; Vervolgens, terwyl geen Gemetſel, noch ſelfs geen hoe groote Blocken, alleen tegen de Zee beſtandt ſijn, dit dan nootſaackelyk achter over moet: Ende aan d'ander ſyde, dat de al t'elckens weder van de drooge neerkomende Aarde met die van de altyd mede nog Klingende en neerſackende Dyk, die ſelve daar geduyrigh doen uytſetten en verbreeden; ja onder na de Zee weg ſchuyven alles watter maar in de wege is: Conſequentelyk die Dycken, ſo door deſe tweederlye quaden malkanderen helpende, met ook de Zee die der noch boven en beneden by komt, t'ſeffens aangevochten werdende, geen wonder en is, datſe eerſt hun opgeven, ende daar na ſig al verder overheert ſien moeten:

Sonder hier ſo paradox ofte belachelyk te ſchynen, dat alſulk ſwaar

 Muyr-

Muyr-Werk op die wyse soude onder uyt gedrongen of van sulke fundamenten, als het Boek van de Hr. Post aanwyst datter onder leggen, afgeschooven konnen werden: Want dit voor die geene, dewelke weten hoe 't met sodanige dingen gaat, waar op eeuwich geimpetieert en aangevallen werd, niet vremt en is, dat yets 't welk onmogelyk is te gelyk te geschieden, noch evenwel, door het continueel aanhouden, te wege gebracht kan werden; als de simpele waterdroppelen op een harde Sark door de lankheyt van de tydt, een gat daar in komen te maken.

Ende de droevige exemplen het aan de Dycken selfs genoegsaam komen te leeren, daar men beyde, en het achter over vallen, en het onder uytsetten van de Muyr-Werken seer klaar op veele plaatsen komt te sien, en daar door geconfirmeert te werden, dattet in manieren als boven, na desen nog meer sal blyven geschieden, so lange als 'er geen meerder sorge voor gedragen en werd: Ende ook dit geposeerde waaragtig te moeten blyven, tot dat klaarder demonstratie, of beter reden daar tegen, gegeven kan werden; Insonderheyt nu tot meerder bevestinge nog daar by komt, het klare Voorbeelt dat men alhier daar noch van heeft aan de Trappen, daar men uyt het Stadthuys van achteren af, tot op de Burgwal neer gaat:

Want schoon die so veel als heele Blocken sijn, immers in grootte Sarcken bevonden werden te bestaan, ook veele duysenden ponden te wegen; als mede noch over malkanderen heen, en so digt als doenlyk, eerst t'samen gelegt te wesen: Evenwel in de Voegen, voor so veel die op de Treeden, en tegen het werk bloot komen, door 't afdringen van de sich daar tusschen settende vuylicheyt, en het uytdeyen daar van door de Regen; midsgaders t'elckens weder van de Son droog werden, en dan al verder, meer daar in te vallen: men nu bevind de Voegen op die maniere allerwegen seer groot, ja verscheyde tot volle twee Duymen breedt geworden te sijn, ende te vooren nog so naau en digt leggende, met geen Dommekrachten dus uytgehaalt souden hebben konnen werden; 't welk door dese wynige, t'elckens weder droog in komende, en al verder uytsettende Aarde, en dat na 't Noorden, om 't langer nat blyven, meer als na 't Suyden, heeft konnen geschieden: Ende waar uyt ook wel licht te begrypen is, wat door so groote quantiteyt drooge Aarde, en het continueel Zee-en Regen-Water, beneffens het geweld van de Golven en Baren, altyd wat mede slepende, gedaan kan werden, ende de effecten so wel en so klaar als van die Trappen het komen te leeren.

Waar

Waar en boven ook noch voor een klaar bewys kan ſtrecken, om verder te toonen wat kracht en force kleyne ſaacken, door 't continueel geduyrig aanhouden en herhaalen, konnen by brengen, en dingen, die onmogelyk ſchynen, uytwercken; namelyk, dat hoe grooten Schip op ſtapel, ſo volkomen om af te konnen loopen ſtaande, maar alleen door 't Braauwen, en weder over Braauwen, van beyde ſyden onder de Kiel, ſo hoog ſoude konnen werden opgeſeth, dat de daar onderſtaande ſtutten leuteren, of eenigſins los werden ſouden. Ende dit het ſelve is, dat door 't eeuwich boven over, in en onder uyt dringen, als ook verder beſchadigen van 't Steen-en Aarde-Werk, aan de Dycken komt te geſchieden; en t'elckens hoe wynig het is, nochtans al verder voortgaat tot dat alles onmagtigt is, 't ſy hoe lange tyd daar toe van noden mochte ſijn, 't gunt geen onderſcheyt hier in en geeft, als 't maar ſo 't blykt gebeuren kan.

Tot hoedanig krencken van de Dycken, en dat dit ſo al langſaam en ſonder te werden geſien of gevoelt, door de eeuwich arbeydende Zee *ſensim* komt gedaan te werden; noch tot merckelyk nadeel deſer Dycken, daar by ook komen te coöpereeren, en mede te helpen de openbare Vehemente Sware RUK-WINDEN, die hen by de Woeſte Baren en Golven van de Zee ſig komen te vermengen: en dit geweld noch ſodanich te verſwaren, datſe de heele Steene en Aarde Dycken beyde konnen doen Schudden en Beven, als mede daarſe maar vat aan krygen, by heele Stucken en Brocken weeten daar van af te halen, ook die verder ſo onder uyt te ſetten ende boven over te ſlaan.

't Gunt oorſaak is (even als mede reets is gemelt, en om beter in acht te nemen, hier wat meerder uytgebreyd) dat verſcheyde ſeer ſware oude Muyren van Blaauwe, van Arduyn en van Metſel-Steen, reſpective, van de tydt datſe voor de Dyk van Haarlem ſijn gemaakt, nu boven ſo verre achter over, en beneden onder uytgedrongen bevonden werden, datſe in plaats van de Aarde-Dycken, tegen alle dat woeden van de Zee, op de quaatſte en periculeuſte plaatſen te beſchermen, datſe nu boven heel achter over daar tegen aanleggen en 'er op leunen moeten; Vervolgens deſelve aldaar nu mede die helpen wegdringen: en beneeden al dat Steen-Werk ſo uytgeperſt en weggeſlagen is, datmen om 't niet in 't Water te ſien ſtorten, dat op verſcheyde plaatſen met Stutgens, Sparretgens, Blokjens en Verdere middelen by leeg Water en anders, doorgaans onderſchragen en te hulp komen moet: Het welk

ook ſo langſamerhandt en by wynig t'ſeffens dus verre gekomen is, dattet tegenwoordich, meer als op een plaats, heel deſperaat bevonden werd onhelpelyk te ſijn.

Waar mede dan, na dit van hoger hand gekomen Verborgen Concept ontdekt, en dat ook (ſonder diens Calculatie, als te belachelyk, eens aan te roeren) in de grondt wederlegt, midsgaders verder aangeweeſen te hebben de Qualen van de Muyder-en andere Zee-Dycken deſer Landen; en getoont datter geen beter Remedie toe en is, dan de Woeſte Baaren ende Golven der Zee, alvooren te ſtuytten en te breecken, eer die de Dycken ſo wreed komen aan te vallen en ſe te verkrachten: Gelyk mede geopenbaart, hoe dit op 't alderbeſt en bequaamſt na de onderſcheydene manieren ende wyſen daar toe aan de handt gegeven, geſchieden kan; en eyndelyk verder gerecommandeert dat daar op wel geleth, en dit behoor-en tyde-lyk in 't werk geſtelt, of yets beters uytgevonden en in 't ligt gebracht mag worden:

So en ſoude nu niet anders overig ſchynen te blyven, dan dat, insgelyx noch verder hier by wierde gevoegt, 't gunt, ik voor de Dycken van Weſt-Vrieſland en in het Noorder Quartier, op 't eynde van de Eerſte Opweckinge pag. 50 en 51. noch particulier hadde belooft en toegeſegt: Maar overmids by deſe Twede Opweckinge noch ſo veel andere, tſedert door my meer uytgevonden MIDDELEN werden aan de handt gegeven; Waar uyt Verſtandige Heeren ende Meeſters alſulke wercken lichtelyk, na de plaats, tyd en gelegentheyt, konnen formeeren en maaken: Overſulx ſal ik my daar toe hier by maar refereeren.

Alleenlyk tot een BESLUYT dit noch maar ſullende ſeggen; dat, gelyk geene Genees-Middelen ter werelt, eenige de minſte Hulpe noch Beeteringe en konnen toebrengen, ten ſy de Hoogſte en Grootſte Helper, ſulx gelieft te proſpereeren: Dierhalven nog te vooren, noch hier by nu, geen van allen geordonneert ofte overgegeven en werd, dan onder herttelyke Wenſch en Beede, dat de Opperſte Bouw-Meeſter en Konſtenaar de Toeleg, de Voortgang en het Volvoeren gelieft Voorſpoedig te maacken en te Seegenen; of anders yemandt betere en Verſeeckerder Inventie te inſpireeren: op dattet noch tot langer Voorſpoet en Bewaaringe, van het, hier door, ook pericliteerende lieve Vaderland en derſelver Inwoonderen, mach ſtrecken en gedyen.

ITA FAXIT DEUS OMNIPOTENS.

Na Brief. 25 Aug. 1705. Amsterdam

Myn Heer

Het herdencken van U Eed^s. Fijn Oordeel, datje in ons laast gehouden Gesprek, so promt gaaft, aangaande de Prent in het Verborgen Concept van de daar in voorgestelde Nieuwe Dyk cum annexis ; *doet my nu nog goet, 't welk was, dat de Autheur daar van, 't sy Heer of Dienaar, sijn onkunde dieswegen sodanig komt te toonen, dat met de eerste Opslag, aan een Kender, de ongerymtheyt datelyk van selfs klaar komt te blycken, sonder anders of meer daar over te seggen.*

Ende wel bysonderlyk, het daar in nog so bot en onbesonnen ordonneeren, van een dus veel kostende, dog gansch onnutte RIET-VOET, hier op sijn voorgestelde wyse, als een so nodige sake, die, van selfs spreekende, niet te ontbeeren was, voorgebracht; en nogtans hier erger soude sijn of passen, als het vyfde wiel aan een Waagen. Te onnooselder ende te slechter; daar bereyts in myn eerste Opweckinge pag. 62. 63 en pag. 70, al in 't ligt gegeven, voor dat, van dit verborgen Concept, eens gedroomt was, de forme, de maniere ende het eygentlyk gebruyk daar af so naakt en duydelyk aangeweesen is:

Daar in bestaande, dat, terwyle de Balcken van de Beplaattingen, voor de Aarde Dyk, so digt niet by een en konden werden geslagen, of de Zee, in sijn volle kragt en met heele golven daar op vallende, het water hier door heen tegen de Aarde-Dyk aan sloeg, en weder schielyk en sterk, door de selve gaatten, recht uyt weglopende, telckens een gedeelte daar van mede nam; en so metter tyt veele onder uyt-Kolcken en weg spoelen moeste:

De eenvoudige Oude Dyckers (in plaats van de Palen schuyn af te backen of dus te heyen, dat het Water, daar so scheef door heen dringende, heel verwart en sonder kragt elders daar weer uyt komen soude moeten, en so te beletten en te verhinderen, de aarde mede te sleepen, als wel door 't recht in, en recht weer weg loopen geschiede, gelyk op de voorn. pag. 62 en pag. 63 dit middel klaar aangeweesen staat:)

Alleen hier maar op gepractiseert ende over uytgeweest hebben, om het Zee-Water, datter so aan de Dyk quam, te stuyten en die hier voor te beschermen, door omtrent twee Voet van de Bolwercken ofte Beplaattingen af,

 voor

voor of langs deſelve Dyk heen, te leggen een Blat-en Hal-RIET-VOET, met de Halmen na binnen, en de dicke Onder-Enden na de Zee toe: daar die ſijn kragt wel op komt te breecken, ſonder ſo meer de Aarde van de Dyk onder weg te haalen; en dit al van outs wel een goet middel is geweeſt, om dat beneeden uytkolcken te beletten:

Dog ſo koſtbaar en laſtig, dat dit Riet alle vyf Jaaren, weder van agter de Balcken, uyt de Vang ſten gegraven en van onder af, weer ander nieuw ingelecht moet werden, 't welk yder ryſe wel 80 Gulden de Roede aan't Riet alleen komt te koſten; Behalven noch het verdere, op deſe voorſz. pag. 70 meer aangeweeſen: Ja dat aldaar myne principaalſte beooginge is geweeſt, de Dyk ſo wel van die overtollige en onbetaallycke RIET-VOET daar voor, als van de ſchadelyke ANCKERS daar op, te ſamen te ontheffen en te bevryden.

Gelyk die Autheur het laaſte mede met ſyn Hooft-en Schoor-Paalen nog wel eenig ſins ſchynt voor gehad te hebben; Dan dit alles van ſelfs op houd, wanneer, na myn beooginge, met Voor-wercken, de Zee haar kracht benoomen werd, eer dit te konnen doen, en het wynige, dat dan noch mochte overig ſyn, gemackelyk met ſlecht Riet, in de Langte, daar voor in te werpen en op malkanderen al telkens neer te dringen, ſonder ooyt yets weer onder uyt te haalen, heel ſonder koſten die te noemen zyn, ſoude konnen geſchieden.

Maar om van ons doenmale meer verhandelde al verder yets op te halen, ſo was, het gunt U Ed. meeſt dede exclameeren, en ik ook het hoogſte admireeren moeſte, dat deſe, ſig Dyk-werk onderwindende-Autheur, ſyn onnoſelheyt en onkunde nog verder daar in dede blycken, dat hy, ſonder eens op 't gene in myn Eerſte Opweckinge ſo breed, als vooren gemelt, van het eygentlyk Gebruyk van de RIET-VOET, als ook dat die op 't hoogſte nu te myden is, acht geſlagen te hebben; daar mede ſo maar plotſelyk, als een buyten diſput vereyſchte en tot een Dyk niet te ontbeeren ſaake, voor den dag komt.

Onaangeſien hy daar ſelfs aanwyſt, dat ſijn Schoor-Balk-Werk voor al ſo digt gemaakt ſoude moeten werden, dat geen Water altoos daar door heen, om d'aarde weg te haalen, en ſoude konnen ſlaan; Veel min dat ſulks om dit te beletten, quod notandum, *ſoude konnen ſijn: daar deſe Riet-Voet geen Twee, maar wel 25 Amſterdamſe Voeten verre, hier achter, en daar van af, ſoude komen, om aldaar niet tegen dat doorſyperende water, maar ſo naakt en bloot voor de Volle Zee open te moeten leggen:*

En alwaar de hier voor komende Schoor-Balcken, meer nadeel en afbreuk, als Voordeel ofte Beſchuttinge, aan de Dyk ſouden komen te geven; en eer recht be-

bequaam ſijn, om de Golven, over hare Schuyntte en Digtte, als langs een Brug heen, en van ſo veel hooger af, op die Sooden met dat Riet, 't gunt niets uytſtaan ſoude konnen, maar datelyk weg moeten, te doen neer ploffen. En conſequentelyk de Baaren, door die bequame diſtantie van twee Roeden, ſo meerder voet te geven, om verder in of door deſe ſlechte Dyk heen te Booren, en alles wyders te ruïneeren; 't welk pag. 14. 15. *en* 16. *van de Tweede Opweckinge ook reets aangemerkt is.*

Sulks wy daar in mede eens waren, dat deſe, niet te betaallen en ſo qualyk geordonneerde RIET-VOET, *tot geen nutte of Voordeel maar tot ſchade van deſe Dyk ſoude ſtrecken: Om dat voor deſe Autheur, onmogelyk ſtaande te houden veel min te bewyſen is, dat dit daar nog willen hebben van die ſijne Riet-Voet, beter of dienſtiger ſoude weſen, tot of aan die ſijne Dyk, als eenig ander van deſſelfs meer, ſo ſlecht daar toe geinventeerde ſaacken, gelyk ſyn Copye-Prent in onſe Tweede Opweckinge pag.* 12 *uytwyſt.*

Want hy nooyt ſal konnen goet maken, dat deſe heel aan de Volle Zee geëxponeerde loſſe en Lichte RIET-VOET, *van ſes Voeten Dik, en dertien Voeten hoog, en niet meer of anders, hier, als voor een in 't lange opgeſtapelde loſſe* RIET-SCHELF, *gemeenlyk ront, te houden of te reeckenen is, ſonder eenige de minſte vaſtigheyt ofte Verband onderlinge met de Aarde-Dyk of anders te hebben, en alleen door die twee Laagen Sooden van boven gedekt; beſtendig ſoude ſijn, om de hier te verſwaren Zee-ſlagen te konnen waarnemen of door-ſtaan, en echter goet te blyven: Als ook niet kan werden wederſprooken, datſe over de Schoor-Balcken onverhindert heen ſlaan ſouden: op die ſeer qualyk aan deſe Dyk geplaatſte krachteloſe Riet-Voet, of liever loſſe Riet-Schelf; Indien deſelve, by Hoog-Water, niet tſeffens opgelicht en ſo van de Dyk afgedreven wierde, om de gulle bolle Aarde, daar achter, dan voor of tegen de felle Zee, op die wyſe, heel bloot te komen: Vervolgens in plaatſe van nutte, ſchade daar aan doen; gelyk ſulks ook wel op deſe wyſe tot totale ruïne van een goede Dyk ſoude moeten ſtrecken.*

Dit waſt, Myn Heer, 't gunt ik uyt onſe gehouden Conferentien, nodig oordeelde door deſe myne Miſſive U Ed. ook noch weder te doen herdencken, ons eenparig Beſluyt, te weten, dat ſulk een verborgen Concept ſonder eenige kenniſſe of oordeel van Dyk-werk opgeſtelt is, en dat (in cas 't hier door, nu van ons ſo uytgeeyſcht, voor den dag komt) het de waarheyt van alle deſe en verdere Abſurditeyten; ſo om nog verſcheyde Nieuwe Sluyſen door de Dyk te hebben, tot het ſchadelyk inlaatten van Water, op dat die van achteren

 daar

daar door ſoude werden geſtut, als andere ridicule en onnutte ſaacken meer, klaarder ontdecken ſal.

Voor 't laaſt alleen hier noch moetende byvoegen, daar wy ook beyde in accordeeren: hoe hoog nodich het is, dat men alhier recht mochte begrypen wat grooter Intereſt en ſwaar belang, deſe ſo Capitale Stad, boven alle de andere, by 't wel of qualyk ſijn van die Dyk, komt te hebben: Want hoe ſlecht ſoudemen malkanderen aanſien en in wat verval de vaſte goederen, negotie en andere ſaacken ſouden komen? Wanneer (des God verhoede) die Dyk irreparabel quam te werden, door al de ontallycke deurbraacken, dieder wel tſeffens en kort na een ſijn geweeſt en noch veel meer te vreeſen ſtaan; ſo wanneer die in lange niet en konden werden herſtelt: Even als by ſlechter tyden, en meer diſputen, wel licht ſoude komen te gebeuren, en men noch ſoo veel middelen, noch raat, als wel tegenwoordig, daar toe dan niet voor de hand en hadde.

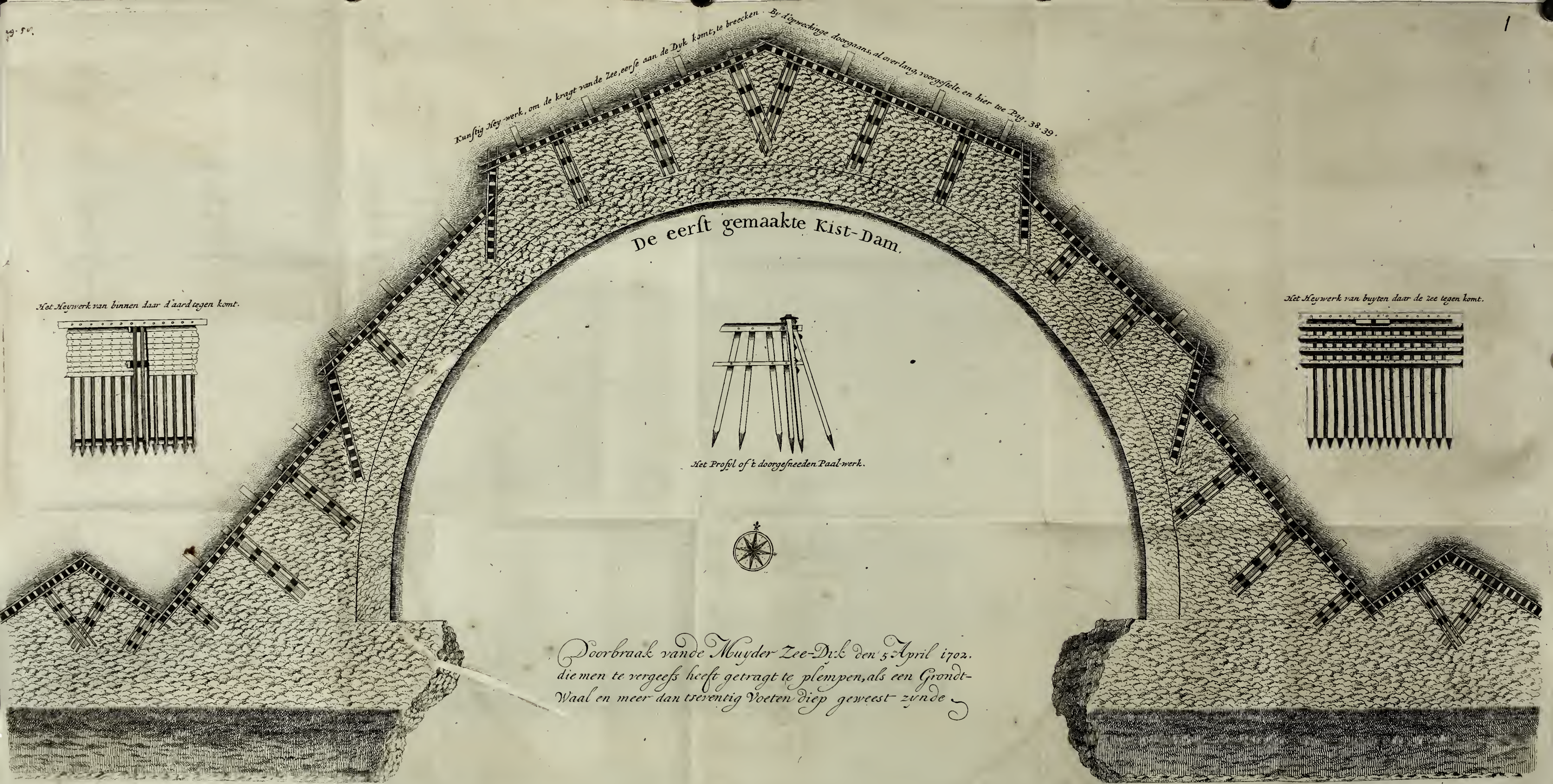
Wenſchende V Ed. ondertuſſchen alle welvaart met volkomen geſontheyt tot ſaligheyt. Ende dat onſe overleggingen, arbeyt en koſten voor het gemeen, noch eens tot nutte ſtrecken mogen, en ik verblyven

Myn Heer

U Ed^s. ſeer Dienſtw. Vriend
en Dienaar.

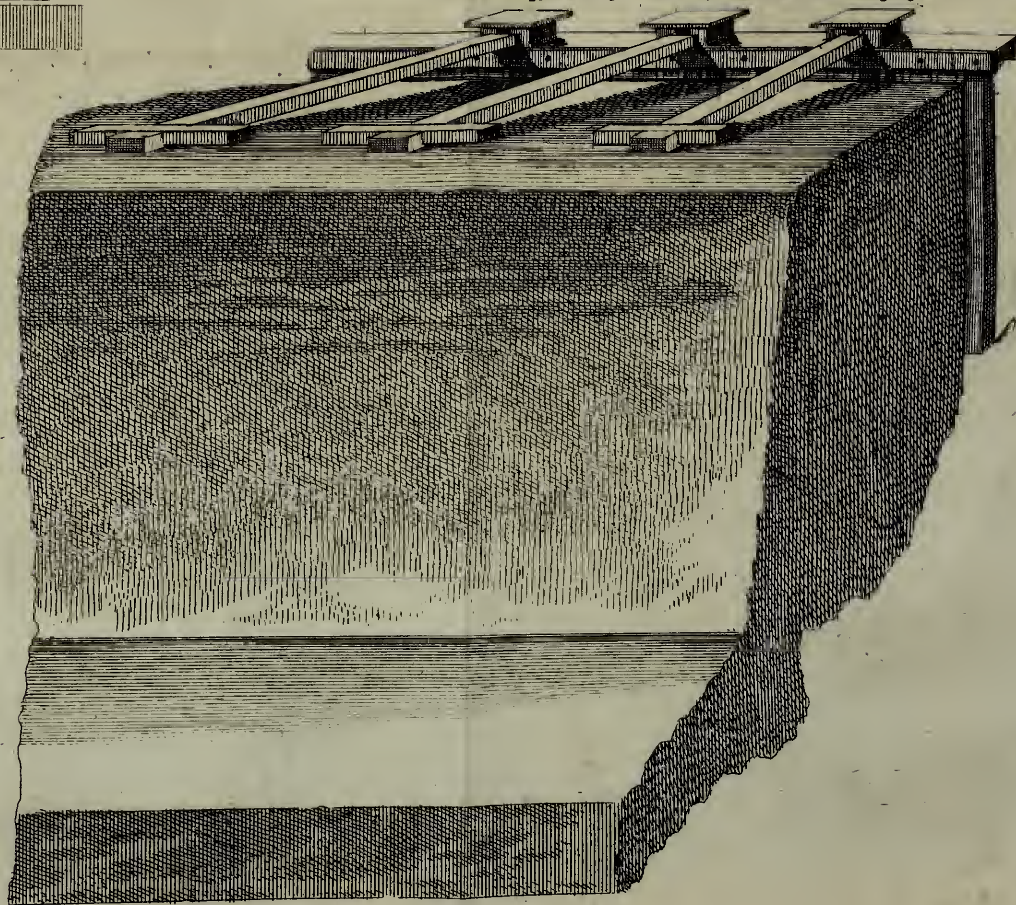
N. L.

't Opſchrift
Myn Heer,
myn Heer
N.P.Mathemat. tot H.



Openbaaringe van een der Heylsame, by de Opweckinge aangebooden-Middelen, particulier in desen, om de magteloose Kist-Dam, aldus te beheyen, en dit Werk, met de daar na by, op Pampus inde weegleggende oneyndige Kley, (nu door dit geinventeerde hier toe de beste Spetie vande Werelt geworden,) tot kleyne kosten aan te konnen vullen en geduyrig te hoogen, dattet, soo te samen, in korte, de aldersterkste Zee-Dyk kan komen te werden. Het welk aldaár op geene andere wyse, soo haast, soo seecker nog soo vast en soude konnen geschieden. Actum 18 Augusti 1702.

De Muyder Zee-Dyk soo die van outs is gemaakt.



Hoe sig het Paalwerk uitter Zee vertoont.

Van boven op neer te sien, om aan te wysen hoe de houte Anckers daar in leggen.

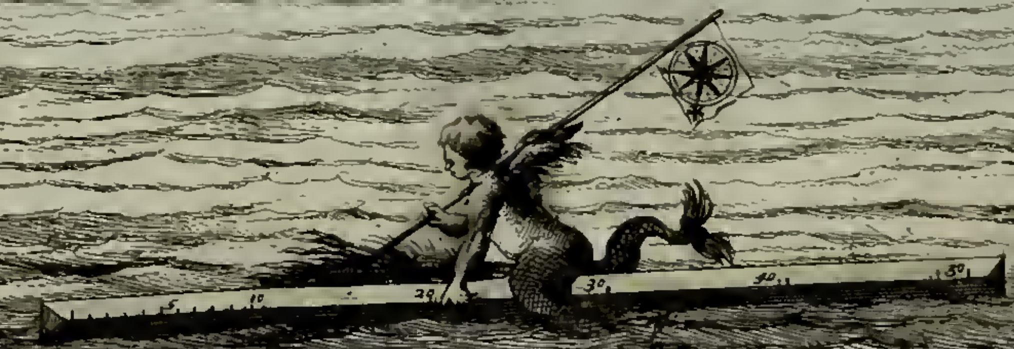


DE JEGENWOORDIGE AARDE MUYDER-ZEE-DYK, WAAR VOOR, TOT NOG TOE, SULK ONBEQUAAM BALK-WERK, IS GEBRUYKT, ALS OP PAG. 64 BLYKT.

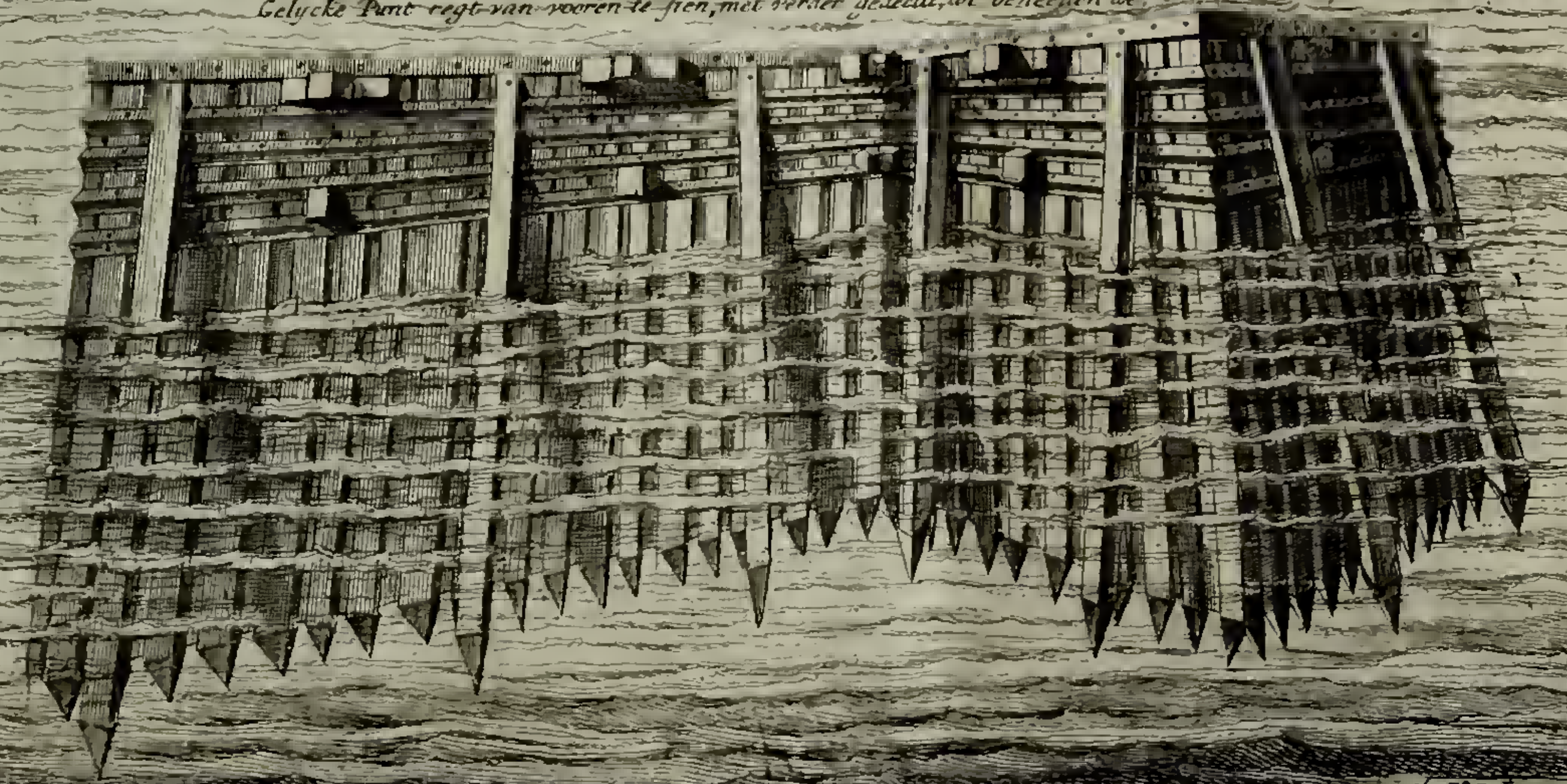
Het Nieuwe Stercke Hey-werk, met minder kosten aangeweesen te maacken, dan luyt Pag. 70 tot 73 het oude onkragtige gedaan kan werden.

Een kleyn Punt, heel omgekeert en ontbloot, om sijn vastigheyt van agteren te vertoonen.

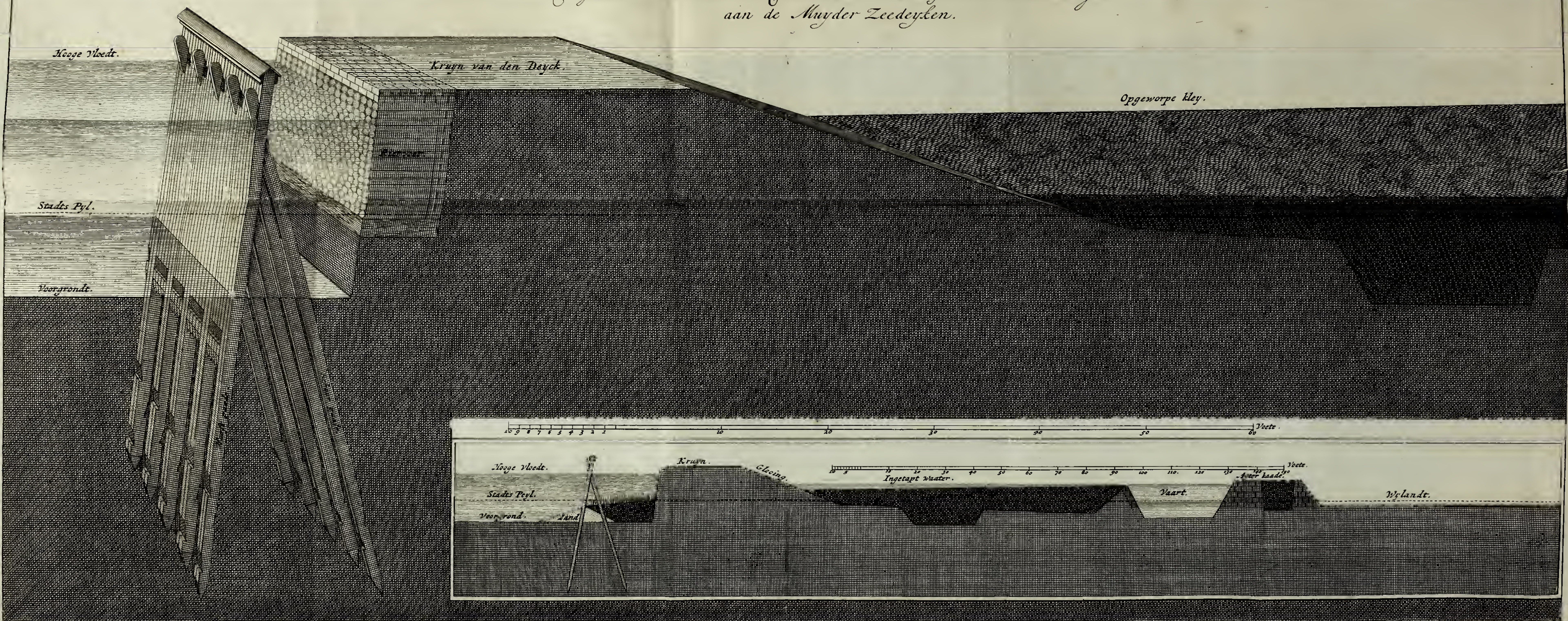




Gelycke Punt regt van vooren te sien, met verder gedeelte, tot beneeden toe.



N. L. Invone



Het lang Verborgen gehouden CONCEPT, *twelk men van hooger-handt gekomen voorgaf het alderonkostelykste en Bequaamste* MIDDEL *te wesen, om de Swakke Muyder-Dyk, van Buyten en van Binnen, op't Alder kragtigste, tegen de Zee, te verstercken: Dog nu't openbaar geworden is, bevonden werd, het alderkostelykste en onbequaamste dat bedagt kan werden.*



In hoe grootten Peryckel het gansche Jaar door, ons geheele Landt, so mids het Ondeugender worden vande Dycken, als het Verswaaren der Waateren, sig bevindt, is maar al te we



En tot Blyck van welcke Ruïneusheyt en seer slegte Toestandt, van dese alderoudtste en ouderwetste Zee-Dyk, den Heer H. . . de selve seer wel en Pertinent, sodanig naa't leven
Maniere ende de Middelen, omse op't sterkste en suynigste weder te herstellen. Als voor eerst, dat mend'er bevooren van soude moeten wegruymen en afbreecken, alle het Hout
Ende ten derden hier, niet alleen, nog plaatsen de soo onnosele ende meest beswaarende Riet-Voeten, met soo veele Aarde-Graaf-en andere Wercken meer, daar op en agter: Maar
Buyten daar door heen te maken &c. Van alle 't welk, de kosten niet uyt te spreeken, veel min te betaalen; en nogtans, alle geheel nodeloos, onnut en te vergeefs souden wesen: om op

..dt: Insonderheyt nu nog, in't begin van Juny laast, de lange Noortweste Windt, en dat nog, so gesegt wordt, sonder storm, de Zee Agt voeten hoog over dese Dyk heen geslagen heeft. Datum 1705 $\frac{?}{20}$



..van Teeckenen heeft; als uytwyst dese nu mede bekomen Prent van't verborgen Concept: Dog dat daar by, seer onkundig en ongerymt, voorgeschreven ende verbeelt zyn, de ...Paallen, eertydts, en soo veel nog onlangs daar aan nieuw geheyt; Dan ten anderen, daar Schoors-wys weder voorslaan Twee Digte Rygen der swaare tsestig Voets Balcken; ..om veel Water in te laten, soo tot de voorgegeven nodige Binne-Vaarten, als het stutten van de Dyk, booven dien allen, nog verscheyde nieuwe Zee-Sluysen van ..erse de Provintien van Holland en Uytrecht, voor verdere inudatien te konnen bevryden; gelyk wel anderssins heel goet en met een draagsame last bereyts aangewesen was 1702 $\frac{6}{30}$.

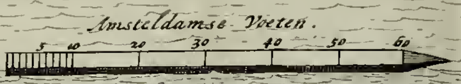
Binnen aflaop

De Slechte Muyder Dyk.



Het eerste en noodigste hier te doen; soude syn dese Dyk, op haare Swakste Plaatsen, met dit stercke Punt-Werk, voor wyder Deur-Braacken wel te verseeckeren. En gelyk dit geen Bedencken altoos en soude hebben, wanneer het door Enckele Balcken geschoort digt daar voor te slaan (als eenensins) konde geschieden: Dan het hier immers nu nog na de Nieuwe Mode vande Vesting-Bouw te minder, daar 't volkomen goet en van geen meerder kosten als het andere wesen soude om, des noots, ook verder voor te maacken.

N. Listing Inventor.



't Haar- -lemmer Meer.

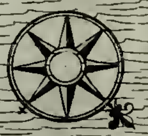
A. De Booven-Grondt, so vanden Hoogen-Dyk als van de Drye Swaare Sluysen daarin, Half wegen Haarlem Vlak tegen de Zee aanleggende, en van deselve reets geforceert.

B. Het Hey-Werk, daar voor geinventeert, om te beletten dat de Woeste Golven en Baaren, die alles vernielen, nog de Aarde nog de Muyren hier meer verkragten ofte krencken souden konnen.

A A A A

Hooger als Ordinaris Water.

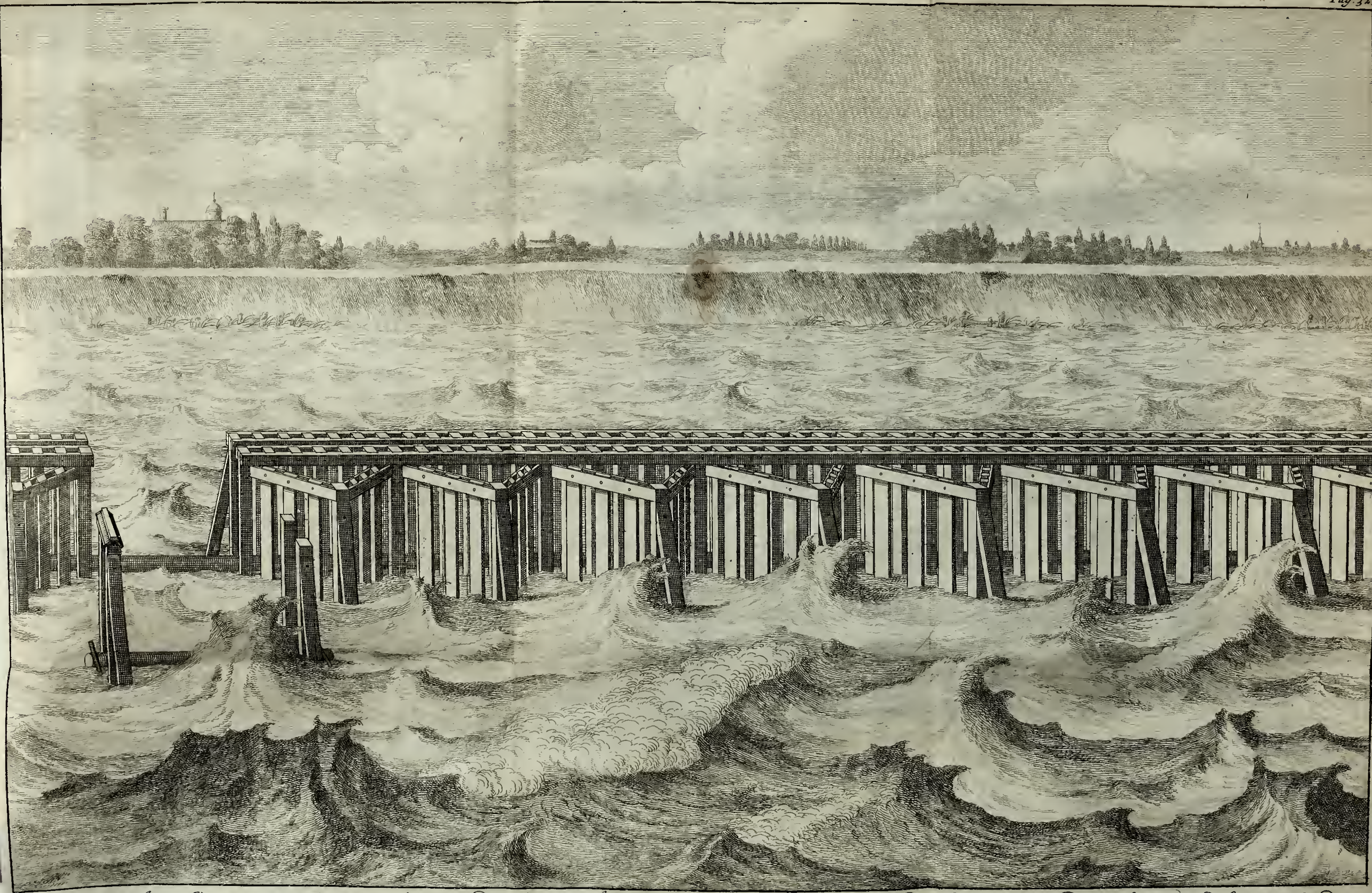
B B B B



Het Ye

N. Lieling Inventor

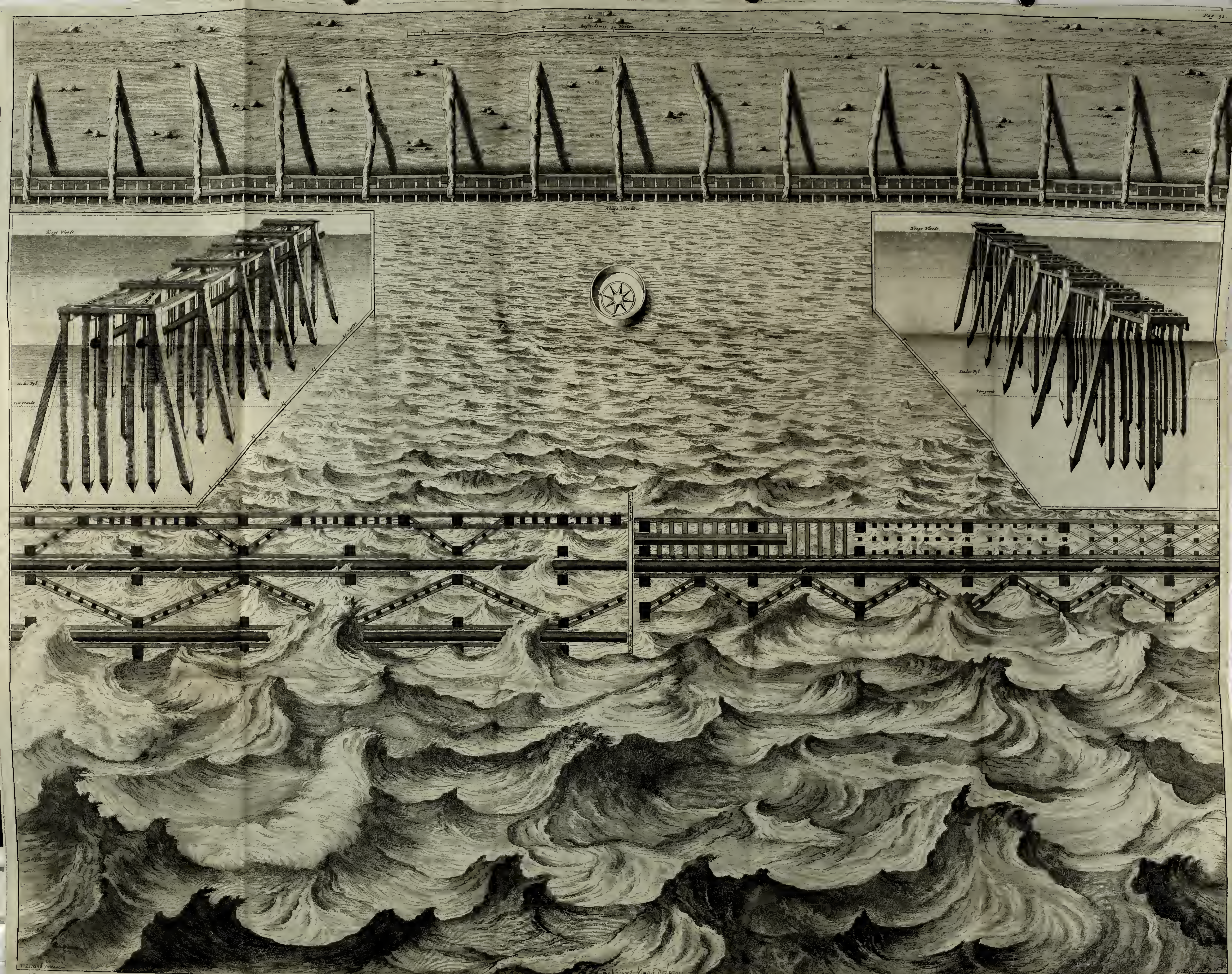
Nieu Middel om, met dit Wyt-Heyen, van so wynig Balcken, dese Kostelycke Wercken, voor het meer Onder uyt- en Boven Over-setten, volkomen te Beveyligen: Vermids de bequaamheyt, so om't Swaarste Water, hier door heen slaande, te breecken; als het tegen de sterkste Ys-Drangen, by nood, tusschen beyden te konnen opstutten.



Derde Dryf-Balks Zee-Dwinger; van Minder Werk en Kleynder kosten; ook hier by Ebbe, vertoont: Het welk, nevens de andere Twee, in die Vloet, niet en konde geschieden.

N. Listingh Inventor.





Onderscheydene ZEE-DWINGERS, als de Grootste, tegen haar alderwreetste BAARREN, met TWEE DRYF-BALCKEN, en de Kleynste tegen de Mindere Golven met EEN; elks Langte te neemen na vereysch: Omse, mids Bequaame Grondt, so Kunstig en Sterk, voor allerlye Dycken, Landen, en plaatsen te konnen werden Geheytt, dat Die van de alles overweldigende en verbreeckende Kracht des Oceaans, Gratiâ Dei souden syn ende blyven Berrydt.